

БАШТИНАР

ГЛАСИЛО УДРУЖЕЊА ЗА ЊЕГОВАЊЕ СРПСКОГ
КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА “БАШТИНАР” БРЧКО

Баштинар

број 14

Уредништво:

мр Драгица Панић-Кашански
(главни и одговорни уредник)

Петар Васић
Александар Николић
Марица Лакић

Издавач:

Удружење за његовање српског
културно-историјског насљеђа "Баштинар" Брчко

Технички уредник:

Александар Медојевић

Насловна страна:

Драган Кашански

Штампа:

"ГРАФАМ" дд Брчко

Тираж 500 примјерака

Адреса Уредништва:

Булевар мира број 16
Зграда Теодора, II спрат
Телефони: 049/211-252, 216-511, 211-259, 340-806
065/825-300, 065/968-639

www.bastinar.org

Број жиро-рачуна: 554-005-00000501-31
PAVLOVIC INTERNATIONAL BANK AD
Слобомир - Бијељина, Филијала Брчко

Навика је најбољи могући слуга и најгори
могући господар.

Човјекова природа увијек је иста,
људе раздвајају само навике.

Ведри Аранђеловдан предсказује јаку зиму.

Ако је на Преображење лијепо биће добра вина.

Ако је Крстовдан облачан, зима ће бити сњеговита.

Ако на Лучиндан стока осване подвијених ногу,
биће зла зима и година.

Ако је на Митровдан ведро, зима ће бити сува
и мразовита.

Ако је на Ваведење ведро, биће година родна.

БАСМЕ - БАЈАЛИЦЕ

СЈЕДИ УРОК НА КЛАДИ¹

Сједи урок на клади,
урочица под кладом.
Пита урок урочицу:
- Ће су наши урочићи?
Урецимо јоште нешто,
да се деси ове ноћи
газди Пери у самоћи.
Па почеше сниват' ово:
да нагази на вилинско коло
и урокљив нек' тако остане
док бијели данак не осване;
нек' помоћи њему нема нике
ни од Маре, а гатаре старе,
ни од чиче, тог вичног травара,
који л'јечи с доста живих трава,
нит' од хоће, нит' од попа,
док га црна земља не пошљока!
Ал' то слуша ув' јек будна Мила,
што је ноћас с дједом својим била,
па уроку, млада, 'вако рече:
- Ид' до врага, урочино црна,
ти не имаш памети к'о зрно.
Мој се дједа ув'јек Богу моли,
не требају му ники ђаволи.
Него бјежи сад од нашег стана,
ево нама нашег б'јелог дана.
Брже, бјежи, болан, у висине,
ако 'оћеш у морске дубине,
ђе орози никад не пјевају,
ђе бибице никад не гакају,
ђе се лебац с квасцом не мијеси
ђе се ни драгом Боги не моли.

1) Прибиљежено у Винској код Брода - од Раде Радловића, р. 1947.
Милош Антонић: Српске народне пјесме из Посавине, Пелагићево 2002.

О ПОИЈАЊУ БАШТИНЕ И УДРУЖЕЊУ БАШТИНАР

ГОВОРИО ЈЕ ТИХО А ЧУО СЕ ДАЛЕКО

Петнаестог новембра 2009. године упокојио се у Господу Његова светост, патријарх српски, господин Павле. Сахрани која је била 19. новембра присуствовало је око 600 хиљада људи, а своју тугу и жалост за покојним патријархом исказао је више милиона људи у Србији, Републици Српској и цијелој регији.

Много се у медијима и у разговорима људи понављају његове поруке, од којих издвајамо ову:

- Чувајмо се од нељуди, али се још више чувајмо да и ми не постанемо нељуди.

Кад бисмо само ову од многих порука патријарха Павла упамтили, учинили бисмо живот много бољим и себи и другима. Али, и учење је процес. Ако многе једноставне, а мудре речи нисмо докучили за његова живота, није касно да их се подсетимо, да их памтимо и преносимо. Патријарх Павле је осуђивао свако насиље и злочине, без обзира под каквом капом, униформом и значком чињени, без обзира коме народу и којој вери припадали.

ПОРУКЕ

- Човек не може да бира време у којем ће се родити, ни где ће се родити, нити прилике и околности у којима ће живети. То не зависи од нас. Али, оно што зависи од нас и што се

очекује од нас, јесте да – будемо људи, увек и свуда. У свим приликама и у свим околностима. Да нас, као људе, призна за своје Бог, а препознају преци и упознају савременици;

Позвани смо да чинимо сагласно своме звању, онолико колико можемо и колико нам је Бог дао. Ни мање, ни више, а оно што ми не успемо да учинимо, то остаје да учини Господ и надопуни наше недостатке.

- Када бих био последњи Србин, пристао бих да нестане, а да не буде злочина.

- Пристао бих да нестане не само велика него и мала Србија и сви Срби са мном, а не бих пристао на нељудство и нечовештво.

- Чувајте и непријатеље своје и молите се за њих јер не знају шта раде.

- Као Патријарх српски, своје првенство међу једнакима, а и свако првенство међу људима, схватам као првенство службе, жртве и крста.

- Црква не одбија ни оне који мисле да су неверници, поготову кад и они траже начина да дођу у Патријаршију, свеједно из каквих намера. Уосталом, ја сам свештено лице, а света тајна свештенства не прави одбир кога ћете примити и саслушати, ако га нека мука води до вас. А и грешници су углавном веома несрећни људи, нарочито кад су препуни себе.

- Сматрам да смо за трагедију у Југославији одговорни сви. Да су се у овој ситуацији распада Југославије нашли да нас они људи који су је на миран, људски начин, споразумом створили 1918. године, мислим да би је они и разложили на миран, људски начин, споразумом.

НАВИКЕ

Устајао је врло рано, живео у потпуности по Јеванђељу и у складу с оним што је говорио.

Није користио телевизор, ни радио, нити је читао новине, знајући да су „прилике такве да ће оно што је од важности доћи и до њега”.

Умео је све сам да поправи, било да су то ципеле, наочале, ролетне. Сам је кувао, шио и ниједан физички посао му није био ни стран ни тежак.

Када је тек постављен на трон патријарха и када се преселио са Косова у зграду Патријаршије у Београду, још дуго су га затицали како рано ујутро пере степениште. Иако су му говорили да “има ко то ради у Патријаршији”, он је узвраћао да је навикао и да му није тешко.

Често би из Патријаршије одлазио да се и не јави, како би без пратње обавио све што је требало.

Када је са епископима возом путовао за Аустрију на један од екуменских сусрета, баш у њиховом вагону није било грејања. По изласку из воза, све владике су се жалиле на хладноћу и како су се смрзли, а патријарх им је, алудирајући на вишак килограма и њихово сало рекао: “А мени није имало шта да се смрзне.”

ПРОТИВИО СЕ: скупим аутомобилима, пушењу, куповању венаца и сваком показивању богатства, тарифама и ценовнику које су свештеници успоставили за венчања, сахране, крштења...

- У свом Распису народу и верницима поручивао је да - када неко умре, породици умрлог треба помоћи у сваком погледу, и материјално у складу са могућностима, а не куповати скупе венце јер тиме само другима показујемо колико новца имамо, а не колика је наша туга.

ШТЕДЉИВОСТ

Иако је за собом гасио светла, није користио грејалицу, ишао пешице куд год је могао, за патријарха Павла могло се рећи да је штедљив, али никако и шкрт.

Као новинарка¹ која је, по природи посла често долазила у Патријаршију, једном приликом сам у кабинету секретара Његове светости затекла старијег мушкарца, прилично неугодно обученог, како седи на канабету.

Чекајући неко саопштење СПЦ, и сама сам већ дуго седела поред тог човека и упитала га: "А кога Ви чекате?"

Рекао је: "Патријарха чекам. Он ће ми помоћи, пријатељи смо из детињства. Ја сам из Босне, сви моји су већ избегли у Немачку, ја бих код сина али немам могућности да платим пут."

Морам признати, а и данас ме стид кад се тога сетим, помислила сам "ево још једног пацијента" јер је било много оних који су се тих ратних година лажно представљали. Чудила ме једино смиреност и потпуна увереност тог човека да ће патријарх сигурно доћи. А тако је и било.

Након што су му јавили да га у секретаријату чека човек који каже да га познаје, патријарх је сишао, отворио врата канцеларије, препознао пријатеља кога дуго није видео, загрлио га чврсто називајући именом, нисам упамтила којим, али по коме сам закључила да је из муслиманске породице. Патријарх га је питао како може да му помогне, а онда отрчао до своје собе, донео коверат са новцем и наложио секретару да се купи карта за воз за Немачку. Задржао се с пријатељем још неко време разговарајући о породици, деци... а затим га испратио и поручио да се јави, ако још нешто затреба.

МОЈ ДРУГ ПАЈА

Један наш колега новинар, који станује близу Патријаршије, често је у џепу јакне свога сина налазио бомбоне. Зна-

1) Овај текст је написала Јасминка Коцијан

јући да му их није купио, питао је сина одакле му. Малишан је одговорио: "Дао ми мој друг Паја."

После неког времена оцу је већ то постало чудно јер није могао да се сети ниједног друга свога сина по имену Паја, па је упитао: "Који ти је то друг?"

Дечак је ко из топа одговорио: "Па наш патријарх. Кад год пролази поред паркића у ком се ми играмо, он купи бомбоне па нам подели. А ми га волимо јер нам је другар, па га зовемо Паја."

Једном другом приликом, у зимско доба, деца су се играла у близини Патријаршије. Био је изузетно хладан и ветровит дан, а патријарх је пролазећи туда децу позвао да се склоне од кошаве и уђу у Патријаршију на сокић. Сва деца осим једног дечака појурила су за патријархом, само се један задржао на степеништу испред врата.

Патријарх га је упитао зашто не улази, а дечак је рекао: "Ја не могу, нисам крштен."

Патријарх му је на то одговорио: "Само ти уђи, синко. То су новотарије да се деца крсте кад се роде. Некада су се момци крстили пред војску, кад су зрели и знају шта желе. Ако и ти то будеш хтео кад одрастеш, ево, ја ћу те крстити. А сад уђи слободно."

РЕКЛИ СУ

Митрополит Амфилохије: Читавог живота се трудио да никоме не згази на сенку, да никога не оптерети собом, па је сам правио и своје ципеле, сам кувао, сам шио своју мантију. Чак и одежду коју је припремио кад дође дан да се упокоји, шио је заједно са једном од сестара из манастира Девича. Његова пензија не верујем да је премашила девет хиљада. То је он добио на Косову и Метохији и откад је постао патријарх ни динара више није хтео да прими као поглавар, од тога је своје потребе подмиривао.

Матија Бећковић: Живот је живео као да ће му сваки дан бити судњи и говорио као да ће му свака реч бити последња. Нико у бучнијем веку није говорио тише, а да се чуо даље. Нико није говорио мање, а да је рекао више. Нико у безочније време није дуже и спокојније гледао истини право у очи. Нико се за своју славу није грабио мање.

*Дио текста Јасминке Коџијан
преузет са Интернета*

Фотографије са испраћаја

Петар Бокун

О ДОБРУ

Да бисмо колико-толико исправили несразмеру између доброг и злог, да умањимо штетне последице учесталих речи као што су криза, депресија, инфлација, злочин, криминал, парламент, молим вас да уврстите неколико речи о доброти.

Добра дела имају једну ману: као да се подразумева да смо их заслужили, па смо према добротинитељима немарнији него према злим људима.

Подразумева се да су родитељи, који су нам даровали живот, донекле обавезни да се брину о нама. Код нас се то у последње време протегло к'о мачија црева, а захвалност деце опада с временом проведеним заједно с родитељима. Све друге особе које нас награде добротом сматрамо већим добротворима од њих. Из добротинства израстају највеће људске вредности као захвалност, племенитост, алтруизам. Добри људи нам чине живот лепшим, испуњенијим, садржајнијим, оптимистичнијим.

Добра дела најчешће нису очекивана и зато још више побуђују позитивна осећања. При даривању поклона у народу се каже да је „од срца”, или грубље: „Поклону се у зубе не гледа”. Дете не ваља размазити поклонима, јер у одраслом животу доживљава разочарања, ако је погрешно одгајан да незаслужено добија више него што пружа. Хуманост се учи одмалена да стичемо својство одрицања нечег у корист другог, не очекујући заузврат противуслугу.

Способност да уочи туђу потребу, да је задовољи, чак и физичком изгледу добротинитеља даје израз испуњености, смирености, све до блаженства. Нешто слично можемо читати с лица људи способних да праштају ниске ударце.

Човеков живот је прекратак да би се освртао на зловнике, а не треба крити кад нас неко обдари срећом и радошћу. У сопственој души морамо неговати оптимистичка размишљања и лични тренутак радости поделити с другим људима.

Тако постајемо позитивна особа способна да даје, подели осећања, као и друга људска добра. То је асфалтни пут према душевној равнотежи и превенцији менталних поремећаја.

Кад је човек задовољан собом може да пренесе, поклони своја знања и стања. Ту лежи корен добрих дела.

Даривање је део женске биологије, не само психологије, и почиње дојењем. Женска душа је окренута околини, а мушка према себи. Он увек очекује да прими поклон, док она за поклон сматра да јој у основи не припада и да га увек мора платити повећаном љубављу, пажњом и слично... У женској психи дубоко је усађено да је увек спремна дати више него што поклон вреди. Даровати љубав иманентно је жени-мајци. Онај ко прима, више од тога и не треба да очекује у животу.

Код нас третирају државу и нацију као мајку. Зато су многи незадовољни колико од ње добију. Заборављају мисао Цона Кенедија: „Никад не питај шта домовина теби пружа, него колико јој можеш допринети!”.

Дарови, поклони, охрабрења, стимулативне речи далеко су ефикаснији начин да човек формира правилан став према животу, од живота у страху од казни.

Да добро треба вратити добрим дубоко је усађен обичај у нашем народу. Читава поглавља народних пословица сведоче о томе. Да човечанство у трци за материјалним вредностима није изгубило компас не би било потребе подсећати на овај битни део људског живота. Паника у Америци због губитка милијарди, депресије, суициди банкара говоре колико је предалеко отишла логика брокера-мешетара о туђим вредностима. Колико је то далеко од става наших очева, који су синовима остављали једино богатство – чист образ.

Добар човек у сваком људском бићу гледа пријатеља, друга, док зао у сваком гледа непријатеља. Али зло је бумеранг који се враћа. Добри људи не траже вашу захвалност, она је ваша дужност и потреба. Њима је захвалност само светионик који им показује да су на правом путу и да и ви скупа с њима, тим путем наставите...

Активности Баштинара

ПРОЈЕКАТ "ОГЛЕДАЛО КОЈЕ НЕДОСТАЈЕ"

Еко-етно камп "Смиљевац" 2009.

Од 2007. године Баштинар и КПМ Огледало из Новог Сада организују лјетни етно камп “Огледало које недостаје” намијењен дјечи и омладини. У оквиру кампа путем рада у радионицама наши пријатељи и добри педагози поучавају из области књижевности, драмске умјетности, ликовне умјетности, традиционалне музике... Ове године село Смиљевац у општини Лопаре било је мјесто реализације еко-етно кампа. Како су полазници први пут наложили ватру, направили пекмез, видјели краву уживо и све то осликали, описали и опјевали, сазнаћете у идућем броју Баштинара.

БАШТИНАР ДОМАЋИН 15. ЕВРОПСКЕ СМОТРЕ СРПСКОГ ФОЛКЛОРА ДИЈАСПОРЕ (22 . и 23. маја 2010. године)

У Београду је 31. августа 2009. године у просторијама Савеза аматера Србије Савјет европске смотре српског фолклора дијаспоре одржао састанак на коме је разматрао двије кандидатуре за домаћина идуће „фолклоријаде“. Поред града Диетикона (Швајцарска), први пут се за домаћина кандидовао Брчко дистрикт БиХ. Делегацију из Брчког која је бранила ставове изнесене у кандидатури чинили су: етномузиколог мр Драгица Панић-Кашански, савјетник градоначелника Цвијета Танасић и туризмолог др Александар Ђурић. Како каже мр Драгица Панић-Кашански: „Удружење за његовање српског културно-историјског насљеђа “Баштинар” из Брчког почаствовано је указаним повјерењем. Свјесни смо колико је реализација овако сложене манифестације организационо захтјевна, али и поред тога смо се кандидовали за домаћина јер смо увјерени да имамо велико искуство у погледу интелектуалне и логистичке подршке културном туризму и да је право вријеме за један овако значајан догађај у Брчком.” Драгица Панић Кашански је руководиоца брчанског Дом културе који дјелује у оквиру Пододјељења за туризам, спорт и културу Владе Брчко дистрикта БиХ и она је такође један од оснивача Удружења Баштинар у којем води секцију за музичку баштину и уређује истоимени часопис.

“Професионално сам веома задовољна што ми се указала овако сјајна прилика да промовишем свој град као мјесто толеранције и разумијевања у којем сви народи имају могућност да се слободно културно изражавају, развијају и представљају. Наша Смотра аматерског и фолклорног стваралаштва која се већ седам година одвија у Брчком у децембру, једна је од

првих манифестација на којима је дошао до изражаја дух међусобног уважавања музичког и играчког стваралаштва кроз заједничке наступе и размјену искустава народа који у Брчком живе. У години кад у БиХ ступа на снагу Унескова Конвенција о очувању нематеријалне културне баштине (наслјеђа), кандидатура за јубиларну, 15. смотру српског фолклора дијаспоре, један је од најочигледнијих примјера примјене конвенције. Овај дводневни празник српског народног играчког, пјевачког, свирачког насљеђа приказан од стране врхунских извођача, који броје и по 2000 учесника из цијеле Еропе, никога неће оставити равнодушним.

Вјерујем да ће се пробудити многа срца, без обзира на то којем народу припадају, а надам се да ће многи препознати могућност сусретања, могућност размјене и пласирања знања и добара, разних презентација културних организација и производа народног стваралаштва или стваралаштва инспирисаног традицијом.

Задатак Баштинара је да његује српско културно-историјско, па тако и нематеријално насљеђе, стога се појављује као носилац организације Смотре. Међутим, овакви догађаји се не дешавају први пут у Брчком. Тако је 2004. године у оквиру Треће смотре аматерског и фолклорног стваралаштва у организацији Пододјелења за туризам, спорт и културу Владе Брчко дистрикта БиХ и Дома културе представљена хрватска музичка и плесна баштина на божићном концерту. Тада су суорганизатори били Хрватска матица иселјеника, Хрватска културна заједница у Федерацији БиХ и Хрватско културно друштво Напредак. Познато је да Брчко у цијелој БиХ има највећи број сеоских бошњачких група које чувају старинске облике пјевања, игре брчанског краја и одговарајуће традиционалне инструменте. Брчанска бошњачка група је била представник БиХ у Пријепољу (на Јабуци) на манифестацији Мостови Балкана која се организује у част Унескове Уни-

верзалне декларације о културној разноликости. У Брчком је доста урађено и на промоцији ромске културе.

Очекујемо подршку Владе Брчко дистрикта БиХ, Министарства дијаспоре Србије, Министарства за цивилне послове БиХ, Представништва Републике Српске у Штутгарту, Владе Републике Српске и грађана Брчког.

**Састанак Савјета европске смотре фолклора, просторије
Савеза аматера Србије, Београд 31. августа 2009.**

**Састанак Савјета европске смотре фолклора
са члановима Организационог одбора XV смотре,
хотел Јелена и Трг правде, Брчко 26. децембра 2009.**

**Пјевачка група Вијенац на радном одмору
(Хајдучке воде на Борју) 2009.**

Извјештај о раду за 2009. годину

Јануар

- Припрема планова и извјештаја и обиљежавање празника

Фебруар

- Селекција група из БиХ за наступ на Међународној смотри фолклора Тодорица 2009 у Св. Николе, Македонија
- Учесће наших чланова на припреми и организацији фестивала "Дјечја машта може свашта" и сарадња са Дјечјим културним центром из Бијелине
- Реализација пројекта "Видео-презентација манастира Републике Српске"

Март

- Наступ групе КУД-а "Озрен" Карановац на Међународној смотри фолклора Тодорица 2009 у Св. Николе, Македонија
- Припрема програма за суорганизацију манифестације "У сусрет прољећу"
- Помоћ око организације и реализације фестивала Дјечја машта може свашта

Април

- Учесће наших чланова (жирирање) на Смотри српског фолклора Њемачке у Манхајму (жирирање)
- Суорганизација манифестације "У сусрет прољећу": Умјетничко вече, ревија награђених филмова Ратка Орозовића и ревија филмова са Јахорина феста 2008.

Мај

- Даљи рад на 13. броју часописа «Баштинар»
- Припрама ликовне радионице пројекта “Огледало”
- Припрема музичке радионице “Огледало”
- Учешће на Научном скупу Међународног удружења научних радника АиС

Јун

- Рад на припреми за штампу 13. броја Баштинара
- Програм за Видовданске дане културе

Јул

- Промоција 13. броја часописа Баштинар
- Реализација пројекта “Огледало које недостаје”

Август

- Сакупљачки рад на терену
- Писање радова за 14. број Баштинара
- Кандидатура за 15. смотру српског фолклора дијаспоре, пред Савјетом европске смотре фолклора

Септембар

- Припрема 14. броја Баштинара
- Учешће на научном симпозијуму посвећеном примјени - Унескове Конвенције о заштити и очувању нематеријалне баштине
- Писање пројекта за 15. смотру српског фолклора дијаспоре

Октобар

- Даља реализација пројекта «Огледало које недостаје»

Новембар

- Припрема за штампу 14. броја Баштинара
- Припрема годишње скупштине
- Учешће наших чланова на регионалном дјечјем фестивалу "ДРИСАМА" еврорегиона Дрина - Сава - Мајевица
- Учешће наше дјеце на фестивалу "Мали композитор" у Бањалуци

Децембар

- Учешће на Смотри сеоског стваралаштва у Брчком
- Промоција 14. броја часописа «Баштинар»
- Припрема планова и извјештаја о раду Удружења и реализацији пројеката
- Реализација пројекта "Песме завичајне" Димитрија О. Големовића
- Реализација пројекта "Оснаживање кроз умјетност"
- Реализација пројекта "Дани популарне музике"

План рада за 2010. годину

Јануар

- Припрема пројекта "15. смотре српског фолклора дијаспоре", лобирање, подношење пројекта релевантним институцијама

Фебруар

- Рад на припреми 15. броја часописа «Баштинар» -редакција Баштинара, – редакција
- Фотографисање, прикупљање грађе за каталог,
- Припрема програма, и рекламног материјала за 15. смотру српског фолклора дијаспоре.

Март

- Припрема за штампу и редиговање 15. броја часописа «Баштинар»
- Састанак чланова секције за ликовну баштину
- Учешће у реализацији фестивала дјечје пјесме «Дјечја машта може свашта»

Април

- Припрема услова за реализацију 15. европске смотре српског фолклора дијаспоре

Мај

- Реализација 15. европске смотре српског фолклора дијаспоре

Јун

- Сарадња са другим организацијама: Етнографски музеј Београд, писање извјештаја, евалуација пројеката

Јул

- Припрема програма за Савски цвијет
- Реализација пројекта "Огледало које недостаје"

Август

- Реализација пројекта "Огледало које недостаје"

Септембар

- Промоција резултата пројекта "Видео-презентација манастира Републике Српске"

Октобар

- Припрема програма за учешће на 9. смотри аматерског стваралаштва
- Учесће на смотри "Нашем роду и потомству и жирирање на смотри (секција за музичку баштину)

Новембар

- Припрема 16. броја «Баштинара»
- Припрема група за учешће на Смотри аматерског стваралаштва, организациона и стручна сарадња
- Припрема рада Етно-кампа у оквиру Смотре

Децембар

- Учесће чланова Секције за музичку баштину на 9. смотри аматерског стваралаштва Брчко дистрикта БиХ 2010
- Рад Етно-кампа на смотри (кабинетски и теренски рад)

Петар Васић

СРПСКО КУЛТУРНО-УМЈЕТНИЧКО ДРУШТВО КРЕПШИЋ

Ентузијазам и рад привлачи и младе и старе

Крепшић има богату културну традицију. Људи су овдје навикли да се друже и да у дружењу кроз пјесму игру, народне обичаје и друге видове забаве одржавају и обогаћују културни живот свог села и овог дијела Посавине. Рат је био прекинуо континуитет тих активности, али захваљујући ентузијастима, вриједним и стручним људима, обновљен је рад у тој области људског стваралаштва и формирано ново „Српско културно-умјетничко друштво Крепшић“. Ново друштво основано је, односно обновило и наставило пређашњи рад, у

априлу 2008. године. Тако да већ сада у својим редовима има око шездесет чланова, углавном младих, али састав чланства је старосне доби од шест до седамдесет година.

Разноврсни садржаји траже стручност и опрему

У саставу друштва раде: драмска, рецитаторска, фолклорна, пјевачка, ликовна и ритмичка секција. Воде их искусни ранији чланови и културни аниматори. Ненад Бајуновић води фолклорну и драмску секцију, Весна Арсенић ритмичку, музичку секцију води Рајко Марковић, а хорску Младен Николић. Учитељ у школи у Крепшићу Ђорђо Крајишник, који овдје ради од 2001. године, родом је из околине Сарајева и много је учинио у оспособљавању друштва. Он води хорску и тамбурашку секцију. Од самог оснивања до данас Српско културно-умјетничко друштво Крепшић је наступало у:

Српском културном центру „Вук Стефановић Караџић“ у Бачкој Тополи, затим у Брчком на Фицибајеру, па на Седмој смотри аматерског стваралаштва у брчанском Дому културе. Снимали су емисију за Радио БиХ „Селу у походе“. Наступали на смотри фолклора у Челићу 9. августа 2009. године, као и у Горњем Рахићу, 16. августа. 2009. године, на сајму пчеларства. На сајму пчеларства у Брчком учествовали су 2008. и 2009. када су својим наступом и отворили сајам. Треба рећи и да су гостовали у Горњој Скакви 17. септембра. 2009. године, те за дан општине Доњи Жабар 14. октобра. 2009. године, као и у Челинцу 4. децембра 2009. године у програму „Вече изворне народне пјесме здравице.“

СКУД Крепшић до сада је снабђено ношњама и инструментима (шаргија, виолина, синтисајзер, гитара, фрула и двојнице) са око 50 посто. Теже ка томе да се потпуно опреме и стручно усаврше тако да ће представљати праву конкуренцију сличним друштвима у ближој и даљој околини.

О предсједнику

Ненад Бајуновић син Петра рођен је 1960. године у Крепшићу. Радом у КУД-у бави се од 1976. године. Почео је као играч у фолклору, а био је активан у драмској секцији, и тако све до рата 1992. године. Годинама су наступали су на брчанској смотри „Млади градитељ“. Као предсједник одбора за изградњу цркве у Крепшићу, прије три године, Ненад Бајуновић је одликован Орденом Светог Саве. Црква је започета 2000. године када је и освјештана.

Овдје видимо стару фотографију коју посједује Ненад Бајуновић, предсједник СКУД Крепшић.

На фотографији су: (с лијева) Танасија Јефимић, брат Ружин, Ружа Бајуновић рођена Јефимић из Крепшића и Тома Бајуновић, дјед Ненадов, рођен 1885. године у Крепшићу.

Из националне ризнице

Мр Драгица Панић-Кашански

РАЗВОЈНЕ МОГУЋНОСТИ ОЧУВАЊА И ЗАШТИТЕ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ БАШТИНЕ У БиХ

Сажетак:

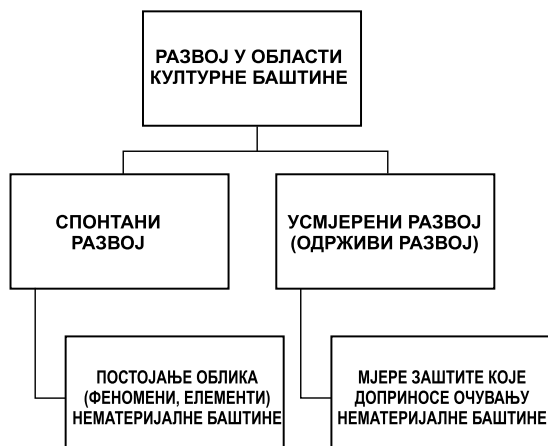
У овом раду се нуде приједлози за конкретне радње које Босна и Херцеговина треба да предузме на испуњавању обавеза које произлазе из Унескове Конвенције о очувању нематеријалне културне баштине.

Кључне ријечи:

нематеријална баштина, Унеско, државна комисија, радна тијела, одбори, министарства, људски ресурси, јединствена листа, регистар, институти, извјештаји

*Мјере заштите треба да допринесу
очувању нематеријалне баштине у БиХ*

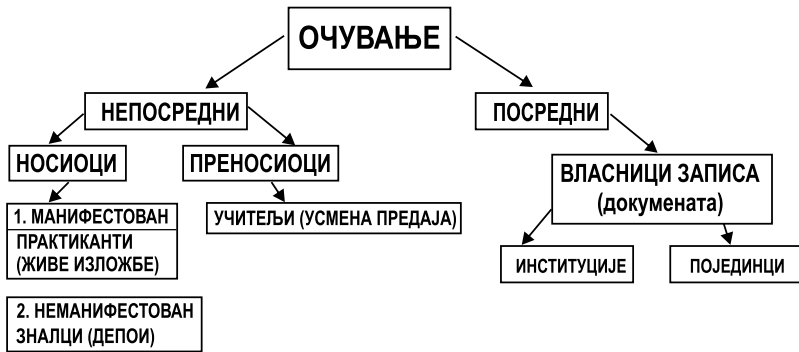
Развој подразумијева раст, стагнацију и опадање. Кад кажемо развој, а говоримо о културној баштини, морамо нагласити да ли говоримо са аспекта стручњака за поједине врсте, организатора културног туризма, законодавца, носиоца, преносиоца или лаика. За свакога од њих појам развоја има друго значење. Једни се баве спонтаним, други усмјереним развојем.

Спонтани развој иманентан је свему ономе што називамо традицијом, баштином. То је дуготрајан процес путем којег настају добра културног наслеђа. То је процес у којем су облици (елементи, феномени, појавни облици нематеријалне баштине) изложени селекцији и имају дубоку везу с прошлошћу. Иза спонтаног развоја слиједе различити резултати: варијантност, надоградња, преобликовање, хибридизација, обогаћења. Зависно од аспекта посматрања, неке од ових промјена могу се називати деградацијом, контаминацијом или одумирањем основних облика. Путем селекције народ бира које ће елементе да баштини, а које да одбаци.

Ко треба да чува и штити културна добра? Врло је важно нагласити да очување и заштита нематеријалних културних добара не значе заустављање њиховог развоја. Непосредни чувари појединих елемената нематеријалне баштине су живи носиоци (практиканти као живе покретне изложбе и зналци као живи депои) и преносиоци («учитељи» народног ствара-

лаштва који усменом предајом продужавају вијек појединих елемената нематеријалне баштине). То су наши казивачи са руралних и урбаних терена. Посредни чувари су сви они који институционално или приватно посједују неку врсту записа – докумената који свједоче о постојању културног добра нематеријалне баштине. Које припадају послови заштите? Само и искључиво научним и стручним установама (са спољним сарадницима) које кроз своје програме истражују, анализирају, уочавају законитости, осмишљавају и спроводе мјере заштите. Мјере заштите треба да допринесу очувању нематеријалне баштине.

На научним и стручним институцијама није да врше селекцију у смислу да носиоцима и преносиоцима сугеришу шта треба да чувају, а шта не. На њима је да кажу шта треба да буде заштићено из збирке елемената (облика, феномена) што је путем селекције до данас преживјело (од првог познатог записа до оног што постоји на терену још незаписано). Да ли се институције баве и чувањем? Да, посредним чувањем записа – докумената и спровођењем мјера заштите које омогућавању чување, обавезно без ометања даљег спонтаног развоја.¹ Све што сам рекла, односи се само на оригинална културна добра из области нематеријалне баштине каква постоје манифестована на терену или неманифестована у виду сјећања, а не на сурогате који живе као фолклоризми. У области примјене нематеријалног културног наслеђа за потребе сценског приказивања, што јесте «фолклор из друге руке» односно фолклоризам, гдје се поједини облици (нпр. орска игра, пјесме, ношња, обичаји) произвољно бирају, обрађују, преносе и презентују, ријеч струке би морала да буде пресудна. Увидом у стање на терену тврдим да је културно-умјетнички аматеризам (изузимајући врло ријетке примјере)

1) Поједини елементи културних добара су слојевите творевине које у себи садрже поруке о времену и простору који их је обликовао. Процес обликовања традиције је перманентан. Научници тај процес посматрају и тумаче. Насупрот томе, оно што се квалификује као културно добро, његов опстанак и промоција се стимулишу. Ево једног примјера: у хрватским сеоским групама у сјевероисточној Босни гдје се одлично чувају пјевачка кајда удвоје, сјецкавице и преклапуше (све облици старијег сеоског секундног пјевања), у новије вријеме (око пет година) појављују се једногласне пјесме које изводе групе од 5 пјевачица. Ради се о мелодији славонских и барањских пјесама изведеној без пратње са квинтним завршетком. Чуле су је и научиле на смотрема гдје сусрећу друге хрватске групе. Тако се и у игре убацују тројке по угледу на тај елемент панонске кореолошке зоне, који је у домаћим орским играма непознат. Такве појаве свједоче о уједначавању репертоара са циљем националног повезивања и осјећаја припадности већој групи. Нема нико право да тај процес зауставља, али нема ни право да га финансира из државног буџета на рачун традиционалних вриједности. Једноставним језиком речено: учење шаргије и виолине и пјевање и играње на традиционалан начин ће бити подржано, а све друго што се догађа у интересу науке ће бити забиљежено као појава. Исти принцип ће се примјењивати у свим регијама и код свих народа.

област у којој се културном насљеђу наноси највећа штета.² Познато је да је «пут у пакао поплочан добрим намјерама». За такво стање најмања је кривица културно-умјетничких друштава. Анализа разлога који су довели до оваквог стања може да буде засебна тема неког округлог стола. Чињеница је да стање није добро, није задовољавајуће и да је сазрело вријеме да се започне са озбиљним радом у овој области.

Усмјеравање развоја система очувања и заштите нематеријалних културних добара захтијева прије свега препознавање развојних могућности.³ Најпознатији термин из области усмјереног развоја је одрживи развој.⁴ Управо овај, помало контрадикторан термин, веома је примјенљив у области заштите и очувања нематеријалне баштине.

2) Неки старији руководиоци КУД-ова из БиХ су свјесни чињенице да је дошло до застоја у комуникацији између стручњака и њих, прије свега због не-континуираног рада институција у БиХ, измјене њиховог статуса, и других последица ратних збивања. Они очајнички вапе: кажите нам како да радимо! Али, ко да каже? Никад стручњака није било довољно, а сад су толико ријетки да и сами заслужују да буду заштићени. Нажалост, много је већи број оних руководилаца у аматеризму који ријеч стручњака доживљавају као ометање у послу. У области аматеризма ће морати да се изврше радикалне промјене гдје ће се по угледу на спортске клубове знати ко припада којој лиги (категорији), а ко је репрезентација. У складу с том категоризацијом биће и финансирање од стране државе, према стручним критеријумима, а не приватним, територијалним или националним. На исти начин треба извршити и категоризацију манифестација: да се зна шта је приредба, шта смотра, ревија, шта има општински, шта регионални, државни, међународни карактер. Због недостатка прописа сви смо на губитку, а највише наша дјеца која су изложена нетачним информацијама о нематеријалном културном насљеђу.

3) Развојне могућности значе указивање на могуће путеве и начине остваривања одређеног задатка.

4) Не постоји јединствена и општеприхваћена дефиниција појма одрживог развоја. Међутим, постоји сагласност о потреби увођења овог концепта и свијест о разлозима његовог настанка. Најчешће навођена дефиниција одрживог развоја налази се у извештају „Наша заједничка будућност“, који је, на позив Уједињених нација сачинила Свјетска комисија за животну средину и развој (тзв. Брунтланд комисија) 1987. године. Дефиниција гласи: „Одрживи развој јесте развој који задовољава потребе садашњице, а да не доводи у питање способност будућих генерација да задовоље властите потребе.“

Одрживи развој културне баштине подразумијева бригу о очувању и заштити онога што смо добили у насљеђе, па тако и свега оног што спада у сферу нематеријалних добара. Као што нас подсећају да смо планету земљу позајмили од предака и дужни смо да је сачувамо за потомке, тако и свој духовни, матерњи и отаџбински пртљаг треба радосно да прихватимо и настојимо да га што боље разумијемо. Оно што не можемо доживјети или разумјети, или нисмо успјели да заволимо, немамо право да игноришемо, занемарујемо, уништавамо. Дужност нам је да баштину предамо потомцима и пружимо им могућност да они сами дешифрују поруке које смо као насљеђе добили да би их за њих сачували. Кад кажем МИ мислим на сваког човјека на кугли земаљској, па тако и на сваког човјека у Босни и Херцеговини. То је та свијест која се уобличава као једна од ријетких добрих посљедица глобализације.

Ратификовањем Конвенције, држава БиХ се обавезала да ће чувати и штитити нематеријалну културну баштину. На нама је да кроз стручну расправу дођемо до најбољег рјешења како да се то чини. У држави је и до сада нематеријална културна баштина и чувана и штићена, негдје више, негдје боље, негдје никако. Сад нам се пружа могућност да од државе добијемо оно што нам већ више деценија недостаје: могућност институционалног повезивања и континуираног рада на задацима заштите; континуирану – сталну финансијску подршку и систематска истраживања, како на већ обрађиваним теренима, тако и на «бијелим пољима» етнолошке карте БиХ.

Нематеријална културна баштина и Унеско

УНЕСКО објашњава појам нематеријалне културне баштине:

“Нематеријална културна баштина је пракса, презентација, изражавање, као и удружена знања и неопходне вјештине, које заједнице, групе и у неким случајевима појединци

препознају као дио своје културне баштине". Преношена с генерације на генерацију, константно обнављана у друштвеним заједницама и групама као реакција на околину, као интеракција с природом и историјским условима постојања; нематеријална културна баштина изазива осјећај идентитета и континуитета. Значај нематеријалне културне баштине је и у томе што промовише, одржава и развија културни диверзитет и људску креативност. У складу с дефиницијом Унеска, проф. Ђовани Пина је, уз напомену да је тешко прецизно повући границе, одредио три категорије нематеријалне културне баштине:

1. Културни изрази или традиционални начини живота одређене заједнице, као на примјер религијски ритуали, традиционална економија, фолклор, отелотворени у физичком облику.

2. Индивидуална и колективна изражавања која немају физички облик: језик, памћење, усмена традиција, песме и незаписана традиционална музика⁵

3. Симболична и метафорична значења предмета материјалне баштине.⁶

---

5) Израз «незаписана традиционална музика» не треба схватити буквално. Постојање транскрипције, односно нотног записа не умањује вриједност оне музичке форме која је записана. Овај превод треба схватити у смислу музике која се преноси усменом предајом, а не путем записа чак и онда кад записи постоје. Учење традиционалне музике по запису, као вид популаризације баштине, не утиче на квалитет облика који постоји на терену. Записи традиционалне музике нису намијењени носиоцима и преносиоцима баштине него стручњацима за обраду и аматерима за примјену у фолклоризму.

6) Весна Бижић-Омчикус, виши кустос Етнографског музеја, конференција "Културна политика у области културног наслеђа и трансформација институција", Београд, 22-23.5.2009.

Улога Државне комисије за сарадњу са Унеском у спровођењу конвенције

Конвенција за заштиту нематеријалне културне баштине прихваћена је на 32. Општој скупштини Унеска у октобру 2003. године. У Босни и Херцеговини је Конвенција ступила на снагу 23. маја 2009. године. Министарство цивилних послова је централно тијело за њено спровођење, а Државна комисија за сарадњу са Унеском (савјетодавно тијело Савјета министара Босне и Херцеговине), једина је овлашћена институција која врши послове комуникације и администрације са Унеском. Министарство културе и спорта Владе Федерације Босне и Херцеговине, Министарство просвјете и културе Владе Републике Српске и Одјељење за привредни развој, спорт и културу Владе Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, задужени су да предузму све потребне активности на испуњавању обавеза које произлазе из поменуте Конвенције имајући у виду и чињеницу да Унеско захтијева периодичне извјештаје о примјени Конвенције.⁷

Ступањем на снагу Конвенције за заштиту нематеријалне културне баштине, умјесто Листе ремек-дјела усмене и нематеријалне баштине човјечанства, Унеско је оформио двије нове листе:

- Репрезентативну листу нематеријалне културне баштине човјечанства и
- Листу нематеријалне културне баштине којој је потребна хитна заштита.

Као база из које се врши ужи избор на споменуте двије листе треба да послужи: Регистар културних добара БиХ и Јединствена листа нематеријалних добара у БиХ. Само Др-

---

7) Информација Министарства цивилних послова број: 10-35-3304-9-ЕВ/07 од 30-07.2009. године

жавна комисија може припремити номинацију елемената културних добара за поменуте Унескове листе. Да би Комисија дошла до ваљаних података и да би остала у сталној комуникацији са онима који ће бити овлашћени да на листе уписују добра, биће неопходно да на основу члана 18 Пословника о раду Државне комисије за сарадњу са Унеском, оснује радно тијело – Главни одбор за нематеријалну баштину са одборима (секцијама) за поједина подручја.⁸ У одборе би, поред чланова Комисије требало да буду изабрани вањски угледни стручњаци из одговарајућих подручја интереса. Проходност стручњака мора да буде потпуна. Стручњак ће да дјелује из сфере свога интересовања тамо гдје буде потребан, без обзира који га је орган именовао. Број чланова, садржај и метод рада одбора, Комисија ће дефинисати својом одлуком о оснивању Главног одбора и појединих одбора. То могу бити одбори за: • усмену традицију, • сценске изразе; • музичке изразе, • традиционална знања, • обреде и обичаје, • културне просторе.

Док се научне и стручне институције баве пасивним очувањем и активном заштитом нематеријалне баштине (која предвиђа све фазе процеса од рекогносцирања, сакупљања, валоризације до документовања и технолошке заштите), подручје дјеловања Одбора је искључиво заштита добара: избор, разматрање и припремање приједлога за упис нематеријалних културних добара у базне листе и регистре нематеријал-

8) Комисија може оснивати радна тијела – одборе за поједина подручја из дјелокруга Унеска (у даљем тексту: одбори). Задатак одбора, као специјализованих стручних савјетодавних тијела Комисије, је праћење програма Унеска у појединим подручјима и предлагање Комисији активности из свог дјелокруга рада. Чланови Комисије су у правилу предсједници одбора са циљем постизања пуне ефикасности рада Комисије и одбора, усмјеравања рада чланова одбора, те за ближе праћење појединих области дјеловања и директне комуникације Одбора и Комисије. Одбори према потреби сарађују са свим члановима Комисије и другим стручњацима из одговарајућег подручја. Комисија може поједином одбору повјерити разматрање одређених питања из дјелокруга рада Комисије и подношење приједлога о тим питањима ("Службени гласник БиХ" број 20/02).

них добара БиХ и на обје Унескове листе, као и предлагање и праћење спровођења мјера заштите и популаризације.

Ради усклађивања са одредницама Конвенције биће потребно развити, уз помоћ стручњака из комисија и одбора, посебан систем пријављивања и избора нематеријалне културне баштине за упис у Регистар. Тај систем треба да укључује носиоце баштине у свим фазама припреме уписа: од пријаве коју могу поднијети носиоци, до њихове интерпретације и доживљаја властите баштине, преко судјеловања у припреми и провођењу будућих пројеката с циљем очувања те баштине. Посебан пријавни образац треба да доноси: основне идентификацијске податке о добру, проблеме везане уз његово очување приједлоге мјера очувања, пропратну документацију (аудио, видео и осталих врста материјала). На основу приједлога и помоћу посебних критерија Одбор при Државној комисији одлучује који ће се елемент и под којим називом уписати у Регистар те које ће тачно подручје бити укључено.

Неопходно је успоставити директоријум, да Државна комисија поред актуелних и активних стручњака, у појединим случајевима може рачунати и на студенте и оне експерте који су пензионисани. Да данас постоји Удружење фолклориста Босне и Херцеговине било би идеално тијело за директну сарадњу са Државном комисијом јер је било свеобухватно у области народног стваралаштва. Можда би будућа радна тијела Комисије требало да обнове ову изванредну струковну организацију и на тај начин избјегну поновно откривање онога у шта је једним већ уложена велика енергија и много знања. Тако би се ријешило и питање унутрашње организације одбора, финансирање, одласци на терен, надокнаде стручњацима и све оно без чега нема озбиљног посла.

Кад можемо очекивати прво проглашење баштине у БиХ уписане на Унескове листе? Прелиминарне листе које ће се појавити на овом округлом столу нипошто не треба објављивати.

вати јер пријевремени подаци у јавности, уз наш менталитет и ниво полазну тачке за рјешавање проблема, могу изазвати више штете него користи. Формирање било које поменуте листе треба схватити као вишегодишњи пројекат.

На крају закључимо шта је потребно за почетак припрема:

- Усвојити Закон о културним добрима БиХ који укључује и нематеријална културна добра
- Консултовати Стратегију развоја културе у БиХ која укључује и нематеријална добра
- Припремити Закон о заштити културних добара који ће предвидјети и заштиту нематеријалних културних добара
- Сачинити директориј компетентних личности и институција за област нематеријалне баштине у БиХ
- Одлуком Државне комисије за сарадњу са Унеском формирати радна тијела – Главни одбор за нематеријалну баштину
- Одлуком Министарства за образовање и културу Републике Српске формирати Комисију за нематеријалну баштину (са одборима за поједина подручја)
- Одлуком Федералног министарства културе и спорта формирати Комисију за нематеријалну баштину (са одборима за поједина подручја)
- Одлуком градоначелника Брчко дистрикта БиХ формирати Комисију за нематеријалну баштину и одборе
- Доставити Министарству цивилних послова и Државној комисији имена стручњака и институција које ће се бавити питањима заштите
- Главни одбор за заштиту нематеријалне баштине треба да сачини правилник о раду
- Група задужених стручњака треба да сачини Акциони план за примјену Конвенције

- Институције које могу одмах да започну припреме, да интензивирају формирање збирки из којих ће касније бити могуће проглашење нематеријалног добра за културно добро различитих категорија (под претходном заштитом, културно добро, културно добро од значаја или културно добро од изузетног значаја) према критеријумима које је поставио Унеско
- Припремити софтвер који ће омогућити комуникацију члановима Одбора
- Установити изглед обрасца за извјештаје о примјени и динамику извјештавања
- Уградити потребе Комисија у буџете министарстава
- Покренути формирање Института за фолклор РС при АНИУРС
- Покренути формирање Музеја Брчко дистрикта БиХ
- Обновити рад Удружења фолклориста БиХ

У сусједној Хрватској је прво проглашење нематеријалне баштине уписане на Унескове листе предвиђено за јесен 2009. године. Хрватска је Конвенцију ратификовала 2005. године. Четири године рада да би се дошло до листе у земљи која је једноставније уређена од БиХ, која има више институција културе и много јаче људске ресурсе за овакав подухват, нека нам буду показатељ да је пред нама веома дуг пут и доста рада.

Напомена:

Овај рад је презентован на научном скупу "Нематеријална културна баштина Босне и Херцеговине" који је одржан у Сарајеву 25. и 26. септембра 2009. године у оквиру Дана европског наљеђа у БиХ, манифестације коју је организовало Министарство културе и спорта/шпорта Федерације БиХ.

Ћазивања и записи (грађа)

Петар Васић

Залуд склапам очи нема сна ни мира

ТРЕБАВСКО СЕЛО СКИПОВАЦ ДАНАС

(Казивање Милоша Тодоровића који данас живи у Брчком, а недавно је посјетио своје родно село на Требави. Ријеч је о Скиповцу, селу у коме се Милош родио 1967. године и у њему живио све до почетка 1992. године, када је због ратних збивања отишао од куће.)

О селу

Најблаже речено, тужно данас изгледа Скиповац. Пуст живописни предιο, без мјештана и без кућа у којима би људи могли да живе. Рушевине зјапе за подсећање на недавни рат и тугу. Ту је попов дом саграђен још за вријеме Краљевине Југославије. У доба СФРЈ био је коришћен за потребе омладине и Мјесне заједнице Скиповац. Био је оштећен у Другом свјетском рату па је акцијама у вријеме СФРЈ обновљен. У току 1974. или 1975. године дат му је назив Дом културе. У истој тој згради била је смјештена Мјесна канцеларија, омладинска сала, сала за састанке и сеоска амбуланта. Амбуланта у Скиповцу је отворена 1979. године и радила све до пред сами рат 1992. године. У њу су два пута седмично долазили љекар опште праксе и стоматолог. Данас су на тој згради Дома културе видљива велика ратна оштећења. Архивска грађа из Мјесне канцеларије Скиповац пресељена је у Доњу Палежницу гдје се и данас налази, али је доста тога оштећено или сасвим уништено. Зграда звана дућан у којој је била сеоска продавница саграђена је још у доба Краљевине Југославије. Власник продавнице или трговине био је Гојо Момић. Посли-

је Другог свјетског рата ту је радио Илија Тодоровић. Друга "трговина" је изграђена 1953. године и радила све до 1992. године, а последњи трговац који је у њој радио звао се Милан Васић. Она је исто тако уништена ратним дејствима од 1992 до 1995. године и ни до данас није обновљена.

Иначе, што се тиче послератне обнове у Скиповцу, до данас је обновљено само пет кућа, а у Тодоровићима, Јанковићима и Којићима за вријеме протеклог рата уништено је преко 75 кућа и велики број помоћних објеката тако да сада овим прелијепим мјестом влада права пустош.

О школи

Школа у Доњем Скиповцу изграђена је још 1903. године за вријеме аустроугарске владавине. Прва њена реконструкција обављена је после Другог свјетског рата, а други пут је реконструисана 1977. године. Непријатељи су је бомбардовали током рата 1992–1995. и нанијели огромна оштећења. Данас она зјапи аветињски празна и унакажена а дјеца из дијела Скиповца који се налази у Републици Српској похађају наставу у Сјенини Ријечи путујући по десет до дванаест километара у једном правцу.

Горе: "Трговина" данас

Десно: панорама Скиповца

Др Жељка и др Блаженка Јовичић

ТРЕБА УВИЈЕК БИТИ ЗАДОВОЉАН У ЖИВОТУ

Жарко Јовичић

Животни пут Жарка Јовичића је прича о љубави без граница, о људској снази, о пожртвованости за ближњег свог, о побједи живота над смрћу – живота који му је веома рано показао колико може бити суров и немилосрдан. Рођен је 1937. године у Пиперцима. Биле су му свега три и по године кад је почео Други свјетски рат у ком је његова породица веома тешко страдала. Отац му

је био трговац и одведен је са кућног прага првих мјесеци рата у концентрациони логор одакле се никада није вратио. О мјесту и начину погубљења нема података нити његовог имена на попису жртава. Жарко је остао да живи са мајком, баком, два брата и сестром у тешком сиромаштву. Очев лик му је био у магловитом сјећању.

Због несреће која је задесила његову породицу и рата, Жарко полази у школу са пар година закашњења. Тих пар година је стално осјећао као празнину коју ће бити тешко надокнадити и која ће бити препрека да заврши више школе. Био је вриједан и волио је да учи. Патио је због немогућности да чак и размишља о наставку школовања. Онда је у село стигло обавјештење о могућности смјештаја у Дом за ратну сирочад „Вељко Лукић Курјак“ у Брчком. Силно се обрадовао и одлучио да иде. Судбоносним је сматрао свој сусрет са

тадашњим предсједником Савеза бораца, Миленком Паприћем и кад га је питао да ли би учио занат, без размишљања је прихватио јер је желио да дође до посла што прије. Касније ће у Школи ученика у привреди у писменом раду из матерњег језика описати тај сусрет и човјека који је на њега оставио лијеп и снажан утисак. Присјећао се како је као петнаестогодишњак бринуо о млађој дјечи у дому и ноћу их покривао да се не прехладе. Била је година 1954. Почео је да учи занат за прецизног механичара. Мајстор код кога је учио занат звао се Фикрет Азапагић. Остао му је вјечно захвалан за знање које му је несебично пренио. Занат је вриједно учио радећи уз мајстора и упијајући сваку ријеч. Тада се учило уз рад и Жарко је свој занат добро „испекао“ у предузећу „Металац“. По завршетку заната, нагараћен је новчано са три ученичке плате за нарочито залагање у раду. Током година је овладао још неким занатима, али је у томе био самоук. Имао је „златне руке“ па је сам радио ограду, улазна врата на својој кући, гаражна врата, увео воду у кућу и направио купатило, правио блокове од којих је сазидао гаражу, поправљао ауто и бицикле које је комплетно растављао и састављао поново из дијелова, радио све могуће оправке у кући. Био је веома вриједан и заинтересован. Говорио је како му се скоро никад ниједан посао није „отео из руку“.

По завршетку заната, слиједило је одслужење војног рока које је тада трајало двије године. 1961. године је почео да ради као бравар у железничкој радионици. Четири године касније постао је машиновођа, најприје на парним локомотивама седам година, а онда и на дизел локомотивама. У међувремену се оженио женом која је такође била ратно сироче и која ће бити његов вјерни сапутник и сапатник. Завршила је Школу ученика у привреди и радила као текстилна радница. Заједно су започели и саградили породичну кућу. Жарко је остао везан за пругу и возове све до пензионисања 1990. године.

Хљеб зарађен на жељезници имао је седам кора. Радило се и по петнаест сати, дању, ноћу, викендима, празницима, по свим временским условима. Волио је да игра шах и да пеца на Сави. Велика љубав му је била изворна музика још од времена кад је по сеоским вашарима одушевљен слушао своје земљаке Ћићу и Здраву како пјевају. Размишљао је о одласку у далеку Аустралију 1969. и кад су сви документи били припремљени за полазак, бијаше објављена нова грамофонска плоча Илије и Марка. Стихови из њихове пјесме: „Када нема свога поред себе, усред љета срце ти озебе“ допринесоше, између осталог, одлуци да не иде јер далеко од родног краја неће моћи.

Ипак, највећа од свих Жаркових љубави је била она према властитој дјечи. Говорио је како док вози возове, има пред очима ликове својих кћери. Та љубав му је била покретачка снага и помогла да преживи и други рат у свом животу, што му је иначе неописиво тешко пало и имало велике посљедице на његово здравље. У најтежим данима одржала га је жеља да омогући својој дјечи двије ствари које се му цијели живот недостајале: очинска љубав и врхунско школовање. Да их је имао, његов живот би прошао са мање патње. Био је задовољан јер је све постигао „са својих десет прстију“. Обје кћери су завршиле медицински факултет уз његову велику пожртвованост. Без обзира на све недаће, био је оптимиста и говорио увијек да треба бити задовољан у животу. Умро је јуна 2009. године на рођендан млађе кћери.

Петар Васић

СЈЕЋАЊЕ НА ДУШАНА ИВАНОВИЋА

Душан Ивановић

Душан Ивановић је умро изненада 10. априла 2008. године. Учествовао је у активностима „Баштинара“ до самог краја свог живота. Виолина је била његов стални пратилац. „Она ми је нешто више од инструмента, то је мој друг“, говорио је покојни Дуле, „уза ме је и кад се веселим и кад сам тужан“. А ријетко је ко могао запазити када је Дуле био тужан. Супруга, кћерке и унучад су, у сваком погледу, били његова највећа љубав. Са њима се радовао, због њихових про-

блема и крупних и оних ситних Дуле је био тужан. Кад би се испријечили проблеми, ако никако није могао друкчије, увесељавао их је својим шалама и музиком, а тугу никад није преносио на околину. Свој унутрашњи немир није дијелио ни са ким. Ту гдје се задесио, ако је прилика, поклањао је ономе ко жели да слуша увијек пјесму и музику. Волио је изворне пјесме и музику која је традиционално његована с обје стране ријеке Саве. „Остало ми то од ране младости, када сам био и радио у најму“, причао ми је Дуле једном када смо се враћали са учешћа на смотри у Бијељини. Причао је о свом мукотрпном одрастању у сиромаштву. Због тога је живио и радио код имућнијих људи да би зарадио себи храну, одјећу и обућу, „па ако ми још нешто дају добро је“. Прво је био најамник код

неког домаћина у Сандићима, сусједном селу. Са једанаест година отишао је у Славонију и тамо провео радећи до своје деветнаесте.

У недјељу, 22. новембра 2009. године посјетио сам кућу покојног Душана Ивановића, вишегодишњег и активног баштинарца. У разговору са његовом супругом Николијом и унуком Соњом сазнао сам да Дуле није доживио да му се роди праунуче, а сада их је троје. Унук Максим добио је Кристину, а унука Божана има Невену и Ану. Оне о свом прадједу слушају приче од родитеља, бака и прабабе Николије. А ја сам желио да им кажем нешто као: Ваш прадјед Дуле сада својом свирком и пјесмом увесељава рајске становнике. Нека му је вјечна памјат и Бог да му душу прости!

Разговор с поводом

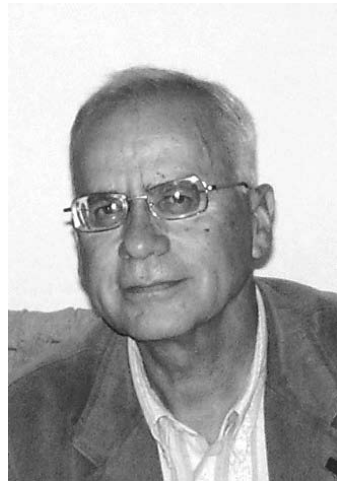
Марица Лакић и Петар Васић

ТЕШКО ЈЕ БИТИ ЧОВЈЕК

Иако ће ускоро закорачити у осму деценију, Петар Васић своја интересовања и делање не сужава већ проширује, не подвлачи животну црту већ планира и реализује. Они који прате његов рад с нестрпљењем очекују његове приче и казивања у Баштинару и ХИТ телевизији. Сам Петар, пак, радује се својој књизи „Супервизор“, која је и повод овом нашем разговору.

Након једноставних, наравно не мање вриједних, тема и прича о обичном човјеку и његовом животу пред читаоце ћете са свјетском политиком, оличеном у супервизији и супервизору, и то све кроз „лични однос према догађајима и личностима“... Колико је ова књига Ваше виђење тога времена и људи а колико објективна слика поткријељена документима, записима, свједочењима?

Био сам овдје у Брчком и пратио послјератне догађаје. Писао сам о томе и слао редакцијама које су објављивале написано. Нормално је очекивати да све то сачувам од заборава и саберем у књизи што сам и учинио. Настојао сам да на једном мјесту заокружим моје виђење тих догађаја и све поткријељим одговарајућом документацијом. Ако нисам у томе претјерао? Нагласио сам да је ријеч о личном виђењу свих догађаја и личности које су имале кључне улоге тада и овдје. Све то сам илустровао до-

Петар Васић

кументима који показују и доказују аутентичност. Можда ће због тога моја књига неке бити мање занимљива јер сам морао текст неких докумената навести у цјелини. Паралелно с тим изнио сам своје ставове о њима или описао њихов одраз у мојој личности, у свијести и машти. Мислим да је најзанимљивији дио у коме се наводе, по први пут, ексклузивно, догађања за вријеме арбитражне припреме Коначне одлуке о статусу Брчког. Ради се о фебруарским расправама, свједочењима у Бечу те 1999. године. Ту сам описао и неке згоде и незгоде које су пратиле тај догађај. Да не би све било само сувопарна фактографија, књига је мало и литерарно прилагођена читаоцу. Проткао сам текст и измишљеном причом о представницима зла и добра које нам је дошло из бијелог свијета и накалемило се на наше које је, кажу, дуго било запретано.

Да ли је временска дистанца од 10 година довољна да би се о једној таквој теми говорило сведено, закључивало?

Нисам баш сигуран која дистанца је нужна али мислим да се изблиза уже види, видно поље је шире када се на догађај гледа издалека. За коју годину и сам ћу вјероватно пожељети да направим измјене и допуне овог текста јер ћу, ако будем жив, кроз призму неких нових политичких догађања и сам долазити до другачијих закључака. То је живот и таква је политика која оставља историји да све што се десило валоризује и научно обради.

Жанровски, гдје бисте сврстали своје дјело?

То је нека врста мемоарско-публицистичког рада. Нормално је да човјек мојих година оставља запис о себи и ономе што је изблиза пратио. Макар за своје потомке, ако не за ширу намјену. Уз то мој посао новинара наметнуо је обавезу да све забиљежено о послератном Брчком обликујем у јед-

ну прикладну публикацију. Журио сам био да књига изађе из штампе пред десету годишњицу објављивања Коначне арбитражне одлуке, али сам почетком 2009. године баш тих дана био у болници. Онда сам пожurio да завршим рукопис, штампање и све остало до краја године, јер се у марту 2010. године обиљежава десета годишњица проглашења Брчког дистриктом. У томе сам ево успио, а нека читаоци као критичари кажу своје и о квалитету написаног и о жанру којем књига припада.

Оно о чему говорите у овој књизи су јавности познати догађаји или ту има и ексклузивног, сензационалистичког?

Цитираћу генијалног новинара и књижевника Егона Ервина Киша који је записао „Ништа није тако узбудљиво као једноставност истине, ништа није егзотичније од наше околине, ништа није фантастичније од стварности и ничег нема сензационалнијег на свету од времена у коме живимо.“ Дакле, све што се догађало у Брчком и у вези са овим градом, поготово у том поратном времену ексклузивно је и сензационалистичко. Питање је само како сам ја то пренио читаоцима. Да ли је довољно занимљиво и хоће ли мој текст задржати њихову пажњу?

Већина људи бјежи од политике и политичара, сумња у њихове добре намјере. Има ли код Вас страха због теме којом се бавите у овој књизи?

Ја немам страха те врсте, плашим се читалаца. Могу ми рећи да је мој текст досадан, да су догађаји о којима пишем већ раније представљени јавности из пера њихових омиљених новинара и да им је то ближе. У ствари, бојим се да моје представљање догађаја неће схватити аутентичним и објективним и на јасан начин описаним. А посебно се плашим штампарских грешака које су неизбежне.

У „свијет“ сте кренули преко Бијељине и Зенице, а сад Вас ево поново у Брчком, код куће. У међувремену сте радили као васпитач, студирали, руководили, били новинар и писа-ли, преживјели рат и транзицију. Ста је на професионалном плану обиљежило Ваш живот?

Ишао сам наведеним путем и на крају ме сила вратила кући које више није било. Вратила ме онаквог какав сам и отишао само много старијег, без икаквог материјалног богатства које сам био стекао за непуне тридесет и двије године проведене у Зеници. Али имам, хвала Богу, живу и здраву породицу. Ни стан који сам посједовао нисам успио врати-ти, одузели су ми га. Имам само потврду да ми нова власт одузима стан. Мој одлазак послјије гимназијских дана про-ведених дјелимично у Брчком и у Бијељини гдје сам завр-шио ондашњу Вишу реалну гимназију „Филип Вишњић“ и полагао велику матуру, хиљаду девесто шездесете године, био је дословно инспирисан „трбухом за крухом“. Касније је настављено образовање уз рад у Зеници и стицање диплома. Прво диплома учитеља па наставника и васпитача у Сред-њошколском ђачком дому „Ђуро Салај“, гдје ме је, на дуж-ности директора, и рат затекао. У међувремену сам, уз рад стекао диплому новинара, писао, објављивао и био биран на разне функције на нивоу општине Зеница. По један мандат сам провео на дужностима: секретара ОКССРН, извршног секретара у ОКСК, руководиоца Марксистичког центра и Политичке школе ЦКСКБиХ¹ за зеничку регију, у којој је било дванаест општина, од Завидовића до Бугојна. Дуго вре-мена сам, више од осам година, предједавао Општинском комисијом за односе са вјерским заједницама и Комисијом ОКССРН за друштвена питања религије. По том основу сам

1) ОКССРН је скраћеница од Општинска конференција социјалистичког савеза раднога народа, ОКСК је Општински комитет савеза комуниста, ЦКСКБиХ је Централни комитет Савеза комуниста Босне и Херцеговине.

држао и предавања у политичким школама о улози цркве и вјере у социјалистичком друштву. Објављивао сам и текстове у штампима са сличном тематиком. Увијек сам тумачио и захтијевао позитиван однос друштва и појединца према религији и вјерницима. Нисам због тога имао великих непријатности али је било свега, највише анегдота. Читао сам и писао. Могу рећи да је читање и писање професионално обиљежило мој живот. Читао сам белетристику обавезно, то ми је као јутарњу молитву, утувио у главу наставник српског језика Чедо Главан још у Корају гдје сам завршио малу матуру. Једном сам га много касније срео у Зеници па ме је професорски строго упитао да ли сам наставио да најмање по једну књигу прочитам седмично. Нисам му смио слагати па сам рекао да понекад прескочим. Укорио ме. Читао сам, наравно, и тада али сам морао много да читам и политичку литературу, разне списе и чланке јер сам дуго времена писао говоре за себе и за ондашње више руководиоце.

Један сте од оснивача Удружења „Баштинар“ и истоименог часописа. Која је њихова улога и шта је примарни циљ који њима треба постићи, односно шта је Вас определијело да се ангажујете у Баштинару?

Једна група нас у којој смо били: Петар Субашић, Ненад Несторовић и ја, покренули смо иницијативу о оснивању удружења које се неће бавити, вишеструко и вишестрано загађеном, дневном политиком него ће се искључиво посветити његовању српске културне и историјске баштине без обзира на све „Сциле и Харибде“ кроз које се буде пролазило. Тежили смо више афирмацији стручности него манифестативним манирима. Нису нас наши људи одмах разумјели, па смо били немоћно устукнули. А када је дошла Драгица Панић-Кашански у Дом културе и почела да ради она нам је пружила своју стручну и моралну подршку и помоћ, у ствари, укључи-

ла се максимално у наш рад. Припремили смо све потребне документе и онда смо се Драгица, моја супруга Марија и ја у Основном суду регистровали као оснивачи "Баштинара", а потом су нам прилазили и остали. Чињеница је да си нам се и ти убрзо придружила и осјетно нас појачала. Број наших чланова се стално повећава, вјероватно због тога што људи уочавају позитиван курс којим пловимо.

Пензионер сте. Колико је то предност а колико мана у ономе чиме се данас бавите, рад на телевизији, у часопису?

Нисам сигуран да ту има неке предности, а мана има много. Прво, човјек није више у стању да на вријеме и квалитетно изврши све обавезе које прихвати и да то уклопи у властити биоритам. Друго, старост сама по себи тежи шаблонизованом раду, по линији мањег отпора, а то се све одражава на квалитет. Ако има предности то је нека искуствена претпоставка за прилаз и извршење прихваћеног посла. С временом смо сви, и стари и млади, који нешто слично радимо увијек у кризи, па се често сјетим стихова Десанке Максимовић: немам више времена.

Посједујете особине које ријетко красе данашњег човјека. Стрпљиви сте, одмјерени, уважавате и цијените другога и увијек имате времена и стижете на вријеме. Да ли се човјек такав роди или...?

Ако тако дјелујем то је само спољни изглед, генетски наслијеђен став. Ја знам како се осјећам изнутра. У мени се, када су конфликтне ситуације, увијек дешава драма и тешко подносим сваки сукоб, али осјећам и јаку тежњу да из њега изађем на најповољнији начин.

Бринули сте о туђој дјеци, васпитавали своју, а сада уживате као дјед. Да ли Вам је то најдража улога?

Да, имам сина и кћерку и до сада три унукe. Често постављам сугестивна питања у којима су садржани одговори. Има ли љепше улоге од дједове? Има ли веће љубави од љубави према својој дјеци и њиховој дјеци, унучади? То знају само дједови и баке, а на посебан начин се тај однос његује у нашој православној традицији.

Са Вашим животним искуством, шта бисте препоручили младима? Како бити свој, како опстати, бити задовољан и поштован, као што сте Ви сада?

Треба имати јаку вјеру, поштовање према сопственој личности и људима око себе. Треба разликовати добро и зло и окретати се према добру. Стара је изрека: Лијепо је, али је тешко бити човјек! Буди човјек и поштуј све што је људско! То је, по мени, најприхватљивија максима.

Поџија и проза

Нове књиге

Александар Николић

НОВЕ КЊИГЕ

СА МЈЕРОМ И УКУСОМ

Ђорђе Ћулафић: ЋУТАЊЕ

Издавач: Партенон – Београд, 2009.

ПРИПРЕМА И КОРИЦЕ:

Стеван Ћулафић

Убрзо послје прве, појавила се друга књига Ћорђа Ћулафића (доцента Медицинског факултета у Београду, рођеног 1965. године у Брчком).

И док се у „Причама из моје улице“ бавио судбинама малих људи „из кварта“, у новој књизи актери нису искључиво маргиналци. Амбијент је сада знатно другачији. То није само једна улица или неколико улицица „Мујдиног круга“, то је сада цијели један град, једна наша мала средина која је у књижевној географији била готово непозната. То је, у малом, и слика једног друштва и времена, које је за нама, али снажно присутно у нама.

„Ћутање“ је књига о Ћулафићевим „годинама учења“ у Брчком. Доба адолесценције, када се тражи своје мјесто под сунцем, међу људима.

То је и својеврсни билдунгсроман.

Са пуно духа и елеганције и са фином иронијом говори се о култури, о њеним носиоцима, о духу паланке, који је, како говораше Радомир Константиновић, наша судбина. Паланка је као тамница. Јер ако и побјегнемо на јави, она се усељава у наше снове (Андрић).

Ликови ученика и професора чине претежни дио књиге, али ту су и ликови аутсајдера и божјака као дио јавне сцене и амбијента као у причи „Војкан и жута зграда“.

Ликови чиновника, апаратчика, самоуправљача приказани су са хумором и иронијом.

Друг Лужњанин из комитета, командир милиције, ратни друг будућег предсједника предсједништва Душан, секретар школе Мехмедалија, домар Момо, редар у Дому културе Шефкет, разредница Мира Драгутиновић.

Упечатљиви су и ликови ученика као што је лик Симе, који је на поправном испиту изабрао ћутање, у одбрани неких својих права која нико није разумио. Преокрет и препознавање догађа се када Симету умире отац – пијаница, и када, окружен другарима из разреда најзад проговори, као да се ослободио терета и стида због сиротиње и очевог порока: „Говорио сам ја њему да не пије“.

Сличан је и мотив приче о дјечаку који је желио да буде оно што није.

„Мислио је да би га тада сви поштовали. Разредница би и њему поклањала пажњу. Обрађала му се са осмехом, онако присно и љубазно – као и онима чији су родитељи били утицајни у граду.“

Занимљива је и прича о амбициозној и лијепој дјевојци Цаци која је хтјела и могла све. Жељела је да у свему буде прва. За њу није било друге оцјене сем петице. На крају школовања добила је сва признања, похвале и награде. Била је сан свих младића из разреда, али је за све њих остала далека и недостижна. А онда одлази на студије, и ту настаје обрт и ефектан завршетак приче.

Ликови професора дати су са минуциозношћу, с којом их опсервирају ученици. „Ускоро је у учионицу ушла висока погрбљена професорка, с црвеним дневником испод мишке. Дуго нас је подозриво посматрала, ослањајући се десном руком на катедру. Ми смо стајали оборених погледа као да смо највећи кривци овога света.“ (Милан и плоча)

„Кашљала је и марамицом брисала ушиљени велики нос с брадавицом на врху. Уместо добродошлице промуклим претећим гласом, накашљавајући се, настави:

- Средња школа није обавезна. Ако сте морали у основну школу, запамтите, у гимназију не морате.“ (Ибид.)

Тада сам први и једини пут видео, да се професор математике о коме у генерације причале са страхом – осмјехнуо“ (Дамбова мајка)

„Његова предавања била су занимљива, проткана хумором и вешто поткрепљена примерима из свакодневног живота. Лагано је шетао учионицом, састављених руку, често и затворених очију, и с уживањем говорио о филозофским школама, правцима, дилемама, увек с неким занимљивим причама из живота славних филозофа.

Филозофија, одједном постаде – најомиљенији предмет, а његови часови – најдражи.“ (Бранковић и Шувар)

„Средином маја, гимназија је имала своје вече у Дому културе. Публика је била одушевљена новом сценографијом, рецитал је доживео овације. Сви су прилазили и честитали професору... Али чланови жирија нису мислили тако – рецитал је дисквалификован.

... Домар Момо, члан школске стамбене комисије и просветни синдикални активиста подржавао је одлуку жирија говорећи:

- Наравно да је дисквалификован. Рецитују, а ниједне једине речи о Титу, Партији, Револуцији! Па шта мисле ови млади професори – да нам тако васпитавају децу?“ (Пабло Неруда у Брчком)

Парадокс о глумцу

Николетина у Фочи је прича о глумцу аматерског позоришта који неочекивано добије улогу у филму о Николетини Бурсаћу. По завршетку филма, враћа се у свој град и, овјенчан

славом и почастима, постаје главни стуб културе, неприкосновени ауторитет, покретач културних акција, организатор манифестација, речју, сав се посвећује унапређењу културног живота у граду. Захваљујући познанствима с филмским радницима организује приказивање ратних филмова. Домаћа публика први пут се сусреће са славним глумцима, композиторима, режисерима. У град стижу и прваци Сарајевске опере...

Прича о глумцу могла је имати добар наставак и срећан завршетак да наш јунак није одлучио да, на позив стрица из Америке, отпутује да мало види свијета. По повратку своје утиске с пута, прво је морао испричати друговима из државне безбедности. Убрзо се у граду прочуло да је смјештен на сигурно, у Фочу.

„На крају је Шекфет тужно рекао: Е јес’ ми га, болан жао. Не могу ти рећ’ колико. Говорио сам ја њему, да не жури с том културом.“

Један наш град, једна мала средина, у књижевној географији готово непозната, и један млад, непознат аутор као изненађење и откриће. Појавио се писац који аутентично, са познавањем, без еуфемизма, без уљепшавања пише о својим суграђанима, комшијама, школским друговима, професорима, локалним величинама, моћницима, али и божјацима, људима са маргине.

Приче Ђорђа Ћулафића настале као плод сјећања и реконструкције, представљају вид документаристичке прозе, врсту мемоара или стварносне прозе о времену и људима, који су чинили дио пишчевог свијета у вријеме формирања његове личности.

Нова Ћулафићева књига само је потврдила неке од особина овога аутора уочених већ у претходној књизи, а то су: једноставно и сугестивно приповједање, способност уочава-

ња битног у сликању амбијента и лика, склоност приказивања људи са маргине, одбачених и заборављених, налазећи у обичним, наоко безначајним детаљима стварности неочекивано богатство мотива за причу.

Поглед у прошлост

ПАЈА ЈОВАНОВИЋ

Шеснаестог јуна 2009. године напунило се сто педесет година од рођења Паје Јовановића, Тим поводом у Галерији Српске академије наука и уметности у Београду биће постављена изложба овог чувеног и у српском народу омиљеног сликара. Наиме, прича се да је некада свака српска кућа имала неку његову олеографију или другу репродукцију са темом из српске историје или из народног живота. Како је данас: колико знамо о сликару и како се односимо према његовом дјелу, тешко је рећи. Редакција Баштинара жели да да свој допринос овом јубилеју и да, без стручних анализа и експертиза, подсјети на живот и дјело Паје Јовановића. С обзиром да ћемо о њему говорити у рубрици поезија/проза, малу причу о великом умјетнику започећемо његовим ријечима:

„За мало досаде на граници – преглед царине и пасоша – богато си награђен када воз са грмљавином протутњи савски мост, а Београд у зраку јутарњег сунца, као златом обасут појави се пред тобом... Али, по свој природи Београд је јединствен између две силне реке, град је сазидан на стрмој стени а на истој висини са градом лежи варош сама, као големи змај. - Јест! са градом као главом и силним трупом на гробу.” Овако је сусрет с Београдом 1910. године описао Паја Јовановић.

Паја Јовановић је рођен у Вршцу гдје је и почео да црта, најприје тајно, копирајући црквене слике и проводећи сате у празној цркви да би у четрнаестој години добио своју прву поруџбину. Априла 1877. године уписује се на Општи сликарски течај бечке Академије, а од октобра исте године постаје редован студент. Много је путовао, нарочито по Црној Гори, Приморју, Албанији, Босни и Херцеговини, јужној и источној

Србији. На тим путовањима је радио скице и студије и трудио се да што непосредније осјети атмосферу свакодневног живота и обичаја народа. До детаља је бележио пределе, ликове, ношње, накит, оружје. Тако су настале познате слике Рањени Црногорац, Мачевање, Гуслар, Кићење невесте, У заседи, Арбанас, Арнаут с чибуком, Издајица, Умир крви, Борба петлова. Прво признање долази већ 1882. године, на студијама у Бечу, за слику Рањени Црногорац. Слика је била изложена на годишњој изложби Академије, и за њу је добио прву награду и царску стипендију. Поносна и захвална била је и Србија па је већ 1884. године избрала за дописног члана Српског ученог друштва. Четири године касније, 1888. изабран је и за редовног члана Српске краљевске академије. (Свечано проглашење је обављено тек 1893. када је тим поводом одржана и његова прва изложба слика у Београду, у просторијама Велике школе.)

Сеоба Срба

Паја Јовановић је свој стваралачки врх досегао у фазама историјских композиција и портрета када су настале чувене слике: Сеоба Срба, Битка у Теутобуршкој шуми, Таковски устанак, Крунисање цара Душана, портрети Михаила Пупина, краља Николе, Фрање Јосифа, те посебно женски ликови међу којима доминира лик његове супруге.

Паја Јовановић умро је 30. новембра 1957. године у Бечу. Као што је желио, урна са пепелом пренесена је и положена да вјечно почива у вољеном Београду.

У Београду је 1970. године, отворен Легат сликара Паје Јовановића у коме су изложене умјетникове слике, личне ствари, скице, биљешке, фотографије, документи, многобројна одликовања, медаље, дипломе, признања. На штафелају стоји његова посљедња слика: букет црвених ружа.

Мачевање

Савремени ствараоци

Саво Д. Теодоровић

**Млађем брату са Пљешевца
Жбљоха, 17. 11. 2008.**

Не бој се.
Ово није свет
Ослобођен од страха.

И ако сапереш мржњу
у поласку
Не можеш остати чист
На другој обали

Пливај у инат
с посекотином времена
благом Богу
на расположење!

Како ћеш волети
Брате мој
Ако те одвикну
Од бола?

Како ћеш бити вољен
Ако те за мастило ускрате
До крви сазрело већ?

Не бој се.
Пливај у инат
И допусти да прегршт ожиљака
Ко песак Пљешевца
Цури кроз руке
Младе жене
Кроз вене
мене
ене
не
е

СВРАКА

Мишљах да је то твоја песма
Птицо бела
А не видех гнездо разваљено
И јаје бело полетело пре крила
Црна птицо

Забринут – старим
Или ме ухо или око вара
Између очекиване песме
И зарађеног крика

Да ли си волела другачије
Или су тебе другачијом хтели
Птицо црно-бела?

Певај!
Крик је почетак нове песме
Ако тако ново пролеће хтедне

Брчко, 14. 10. 2008. (сећању на брата који је тврдио да ће поезију сви писати. Никада, брате Бранко, јер никада је сви неће разумети.

Тако сам тврдио брату Марку због чијих стихова сам озбиљно забринут. Пропевао! Још једног брата стисла је за гушу ПОЕЗИЈА...)

Јоцо Бумбуловић Бумбул

БРЕМЕ

Време проноси испред нас
кошмарне жеље
и славске и сласне колаче
давног детињства,
заодева их мудрошћу прошлости
и туђих искустава
која мање боле.

Неотпретени нагони
и мноштво ситних победа
не дају нам да сасвим потонемо,
говор презира
и кривотворени успеси
не дају нам да признамо
ко смо и докле смо стигли.

Све приписујемо умору и замору,
туђим недобронамерним
обећањима и издајама;
тражимо одговор за неодговорност
и своје несигурно постојање.

Само не знамо
докле ћемо, овакви стићи?!

УСНУТАК

У благим молитвама
уточиште проналази душа
од звукова сновиђења,
буђена ударалкама
невидљивог плаветног оркестра,
сатканог нитима свилене паучине
сунчевих сјена.

Нека душа прихрањује ум доброчинством
Божјег благослова,
да тјелесни газимо стопама
по земљи праведништва.
Људи да не омрзну лица добротворна,
изналазећи опрост.

Поглед у будућност

Слађана Вуковић

СРПКИЊА

Стојим крај прозора и гледам вани
Гледам како се мачка од пса брани
Гледам људе на њиви како раде
Како се боре што више вођака да посаде
Гледам како се надамном гађају птице
из очију ми капнуше двије кристалне сузице:
сјетих се своје баке када ми је причала
шта је све проживљавала кад је био рат.
Тада схватих да је сваки Србин на свијету мој рођени брат
Бака ми рече како су Србе мучили,
а Срби ипак своју дјецу учили
да поштују људе све, небитно које су нације.
Бака ми помену људе који су умрли од глади и жеђи,
кад су они мислили да више неће бити краја њиховој срећи.
Бака ми рече да треба у цркву ићи,
да требамо сваком човјеку са осмијехом прићи.
Она рече да је од Срба постала,
за Србина се удала
и Српкиња до краја живота остала.
Тада са осмијехом, са задовољством,
препуним грудима рекох баки:
«Бако, нека ту пјесмицу
птице на дрвећу поје,
ја сам Српкиња, моје име то је!»

Из поезије других народа

Шандор Петефи

Мађарски национални пјесник и кључна фигура мађарске револуције 1848. Шандор Петефи (Sándor Petőfi) рођен је 1. јануара 1823. као Александар Петровић (Petrovics). Његов отац Стеван Петровић био је Србин, а мајка Марија Хрузова Словакиња. Породица је прво живјела у мјесту Сабадсалаш (Szabadszállás) гдје је Стеван Петровић имао клаоницу. Двије године након рођења сина породица Петровић сели се у мјесто Кишкунфилеђхаза (Kiskunfélegyháza) те је стога Петефи то мјесто сматрао мјестом свог рођења. Отац се трудио да сину да најбоље могуће образовање, али када је Шандор имао 15 година отац је изгубио сав новац због поплаве Дунава (1838.) и банкрот је био неизбјежан. Стога је Шандор био приморан да напусти лицеј који је похађао у мјесту Банска Штиавница (Selmecbánya). Након прекида школовања радио је мање послове за позоришта у Пешти, а био је запослен и као учитељ у мјесту Оштфјаосоњфа (Ostffyasszonyfa) те војник у Шопрону (Sopronu). Након периода путовања и сељења наставља прекинуто школовање, овај пута у мјесту Папа.

Године 1842. пјесма Гостионица (A borozó) први је пута штампана у једном листу, а пјесму објављује под именом Шандор Петровић. Касније, 3. новембра, исте године поново објављује споменути пјесму, али овај пут под презименом Петефи. Но, тада је будући познати пјесник још увијек више заинтересован за позориште него ли за пјесништво. Путујућој позоришној трупи придружује се 1842, а болест прекида његову позоришну каријеру и једно вријеме борави у Дебрецину код пријатеља. Из Дебрецина одлази 1844. пут Пеште

гдје тражи издавача за своје пјесме. То му полази за руком и након што објави пјесме оне убрзо постају популарне.

Двије године касније (1846) сусреће Јулију Сендреј с којом се, противно вољи њеног оца, вјенчава наредне године. Свој медени мјесец млади ће брачни пар провести у дворцу грофа Шандора Телекија, јединог племића међу Петефијевим пријатељима. Након меденог мјесеца Петефи одлази у Пешту. Ту се у кафани Пилвакс дружи са групом истомишљеника, студената и интелектуалаца који се труде да уведу мађарски језик у књижевност и позориште. Из те групе израшће ускоро језгро будуће револуције, група звана Младост марта (Márciusi Ifjak). Петефи ће бити једна од кључних личности у дизању револуције у Пешти те аутор и коаутор два најважнија писана документа револуције. Ријеч је о документу названом 12 тачака у којем се упућује дванаест захтјева властима и којем је он један од супотписника. Други је његова пјесма Народна пјесма (Nemzeti Dal) која је јавно читана на сваком револуционарном скупу.

Глас о бунтовничким припремама дошао је до Беча, а како је првобитно окупљање револуционара планирано за 19. март власти су намјеравале дан прије (18. марта) похватати све револуционаре и тако спријечити протест. Но, револуционари су посумњали да су за њихове намјере можда дознале власти и одлучили су свој план остварити раније - 15. марта. И тако су ујутро 15. марта Петефи и револуционари започели марш по Пешти упадајући у штампарије објављујући престанак свих врста цензуре и тражећи штампање 12 тачака и Петефијеве Народне пјесме. Пред бунтовнике је изашао и градоначелник, а на крају су га револуционари прислили да потпише 12 тачака. Нешто касније испред новоизграђеног Националног музеја одржан је масовни протест и окупљања након чега су се окупљени упутили на лијеву обалу Дунава (Budim) гдје су били смјештени представници цара Фердинанда. Но, ни њима

није преостало ништа друго него да потпишу 12 тачака. Како је једна од тачака била ослобађање политичких затвореника гомила је кренула да ослободи заточеног пјесника Михаља Танчића.

Но, ускоро се у револуционарна збивања умијешало мађарско племство које је хтјело спорије реформе. С тиме се Петефи није слагао, а огорчило га је и што су нове власти поново затвориле Михаља Танчића. Петефи се кандидовао на наредним изборима, али није успио добити довољан број гласова. У то вријеме пише своју најозбиљнију пјесму Апостол (Az Apostol) у којој револуционар покушава, али не успијева да убије краља. Разочаран Петефи се придружује револуционарној Трансилванијској војсци пољског генерала Бема која се успјешно борила против војске Хабзбуршког царства све док руска војска није прискочила у помоћ Хабзбурзима. У бици за Шегешвар (данас то мјесто носи назив Сигишоара и налази се у Румунији) 31. јула 1849. Петефију се губи сваки траг. Данас превладава мишљење како је Петефи у тој бици и погинуо, а та се тврдња заснива на ономе што је руски војни доктор записао у свом дневнику. Он је нашао трупло с убодном раном у предјелу желуца, а које је наликовало Петефију. Међутим, постоје и мишљења да је Петефи у тој бици заробљен и одведен у Русију гдје је и умро природном смрћу.

Пјесме у којима се славе вино, љубав и романтични пљачкаши биле су до појаве Петефија непознаница у мађарском пјесништву. Можда и стога многе пјесме из тог његовог опуса постале су мађарски класици (Не можеш забранити цвијет, Претворио сам се у кухињу). У оном дијелу његова опуса који је обиљежен тзв. револуционарним пјесмама поред већ спомињане Народне пјесме занимљиво је споменути и пјесму Пророчанство (1843) у којој он себе види као особу која ће учинити велике ствари и потом умријети млад. Дио опуса којим доминирају сентименталне пјесме обиљежиле су

теме попут смрти, жаљења и усамљености. Нешто касније у његовим се пјесмама јавља крајолик као главни мотив. Неколико је пјесама написао је према музици коју је као млад компоновао Фридрих Ниче коме је компоновање било хоби прије него што се у потпуности посветио филозофији.

Након слома револуције Петефи је постао популаран у Мађарској, али и шире. Као свој узор често су га узимали многи мађарски револуционари или они који би то хтјели да буду без обзира на политичко опредјељење. Данас у Мађарској многе улице носе његово име, претпоставља се да свако село има његову улицу. Мађарски национални радио носи његово име као и један од седам мостова на Дунаву у Будимпешти.

ПЕСМА ПАСА

Завија мећава,
Свод облаци скрише;
Пљуште наизменце
Снегови и кише.
А шта нас се тиче
Ово време пасје
Милостив господар
Заклонио нас је.
Ни глад нас не мори,
Кад се газда гости,
Остаће и за нас
Отпаци и кости.
Бич додуше звизне
И отвара красте,
Његов пуцањ боли,
Ал' псећа кост срасте,
Бес кад газду мене
Зваће к себи доге,
Лизаћемо срећни
Блажене му ноге!

ПЕСМА КУРЈАКА

Завија мећава,
Свод облаци скрише;
Пљуште наизменце
Снегови и кише.
Пуста је пустиња,
Наш дом у забити,
Нигде чак ни жбуна
Где се можеш скрити.
Споља мучи студен,
Нутрину глад мори,
Свуд нас прате ови
Здружени злотвори.
А ено и трећег:
Набијена пушка,
По беломе снегу
Капље крв нам мушка.
Премрзли смо, гладни,
И рањени сви смо,
Снашли нас сви јади...
Али – слободни смо!

ПУСТА, ЗИМИ

Тек сад је заиста пуста ова пуста!
Јер је новембар лош и расипан газда:
Што пролеће и лето
Сакупе са бразда
То јесен проћерда лако и без трага,
Зима не затиче ништа од свег блага.
Нема вани стада нити клепетуше,
Ни пастирских фрула које сетно туже.
А птице-певице
Занемело ћуте.
Не пућка препелица из траве жуте.
Нити цврчак своју виолину струже.
Ко слеђено море мирује равница,
Сунце ниско лети ко уморна птица,
Ил кратковидо поста
Од старости,
Па мора да се сагне и поглед спусти...
Ал нема богзна шта да види на пусти.
Празна је колиба, дом пољара сури;
Стока једе сено, утихли су мајури;
А када предвече
Мршаву стоку к валову воде,
Замџче неко кудраво говече,
Радије би пило бистре језерске воде.
Надничар скида листове дувана с ниске
Греде, затим на прагу свија лиске,
Сецка их и труни
Онда из сара чизме
Извлачи лулу и полако је пуни
Па пућка, а поглед му на јасле клизне.

Чак су и чарде занемеле и пусте,
Бирташ и крчмарка могу сну да се препусте,
Јер макар сметнули с ума
Кључ од подрума,
Нико неће руду окренути к њима:
Пут је замео ветар снежним сметовима.
Сад господаре ветрови и олује,
Једни високо под облацима струје,
Други јуре изнад равнице
Искрећи варнице.
Искри снег ко кремен, ветрови га мрве
Трећи тек насрће, да се с њима рве.
У сумрак, кад ветри уморно клону,
Равнице у неку бледу маглу тону,
И једва разазнаш, погнута струка,
Неког окаснелог хајдука:
На ноћни починак носи коњ га вран...
За њим курјак, а над њим гавран.
Ко прогнан краљ кад краљевству окрене леђа,
Сунце се осврне са земљиних међа,
Осврне погледом
Испуњеним једом
И док му поглед стигне до најдаљих дуна,
Са главе му спадне крвава круна.

ШТА ЈЕ ЉУБАВ?

Ветропири, пиљарице,
Блебетави свете –
Ви нове поете,
А молим вас лепо
Не сипајте слепо
Ваш уздисај губави,
Не певајте удиљ
Све о љубави!
Знате л' на чем расте,
Чија ли је ћерка,
Каква ли је зверка
Љубав та?
Знате да!
Јер бућкуриш прави,
Што у крњем лонцу,
У тој вашој глави,
Варите, кувате,
Па га сузом посолите,
Уздисајем запажите,
Кревељењем зачините,
Јаукањем задимите,
То још љубав није –
Та свет вам се смије.
Почекајте мало, голуждрави тићи,
- Или славујићи -
Док будете већи,
Да можете рећи
Шта је љубав права,
Која ли јој слава.
Годинама носити у телу

Љуте сумње стрелу,
Из крви нам највтелије
Стварат себи наде
Само зато да се змије
У њојзи насаде,
Ил' да умре над,
А ти да си рад,
И да весо греш,
Што га у свом срцу
Сахранити смеш...
Тако данас, тако сутра,
Сваке ноћи, сваког јутра
Слушат опадања,
Па се бориш са грдобом,
Пакости и злобом,
И трпети све увреде црне,
А у голо срце дочекати трне
Којим од дан на дан
На тебе насрне,
И не хтети, а не смети
Ни помислит о освети,
Јер то што ти срце пара
И јаму ти копа клету
Драгој ти је све на свету;
Па узет девојку,
Своје миловање,
Дати за њу сву слободу,
Једино имање,
И окове метнут на се,
У окови знојити се
И криво мучити се,
А за кору хлеба
И што жени и што деци

Најнужније треба;
Па ако је жена чудна и злоћудна,
Не жалити муке, не жалити труда
Говети јој ћуди триста пута на дан –
Јер ако већ један живот
Мора бити јадан,
Нек не буде њезин,
Нека буде твој...
Јесте, то је љубав,
Голубе мој!

КАКО ДА ТЕ НАЗОВЕМ

Како да те назовем,
кад сред сумрака, снатрећи,
вечерње звезде лепих ти очију,
дивећи се, моје гледају очи,
као да их сад виде први пут...
Те звезде,
чији је сваки зрак
по један поток љубави,
који тече ка мору душе моје
како да те назовем?
Како да те назовем,
кад ми добациш поглед свој,
тај питоми голуб,
чије је свако перо
по једна маслинова грана мира
и чији је додир тако добар!

Зато што је мекши од свиле
и од јастука у колевци
Како да те назовем?
Како да те назовем,
кад засвираш својим гласом.
Те гласове да чују
сува стабла усред зиме
пролистала би поново зелена
мислећи, то је већ пролеће,
давно очекивани њихов спасилац,
а славуј пева:
како да те назовем?
Како да те назовем
кад ми усне додирну
твојих усана пламени рубин-камен,
кад у ватри пољупца стопе се наше душе,
као у зору дан и ноћ,
а свет нестане пред нама,
нестаје за мене време
и сва твоја тајанствена блаженства
вечност расипа по мени-
Како да те назовем?
Како да те назовем,
слатка мајко моје среће,
вилинска девојко
визије која се дотиче неба,
најсмелије моје наде
застићујеш својом стварношћу,
моје душе једино
благо вредније од целог света,
слатка, моја лепа, млада супруго,
како да те назовем?

Занимљивости

Пензионисани просвјетни радник Ђорђе Милић из Руме наш је редовни сарадник. Послао нам је занимљив избор текстова за истоимену рубрику Баштинара. Један дио тога смо објавили у прошлом броју.

КОЛИКО ЈЕ КОШТАО ПРВИ СВЕТСКИ РАТ?

Први светски рат је коштао 80 милијарди и 68 милиона долара у злату. Поређења ради, године 1914. цело богатство народа Велике Британије (Енглеске, Велса, Шкотске и Ирске) процењено је на око 70 милијарди долара у злату, значи било је за 10 милијарди долара у злату мање од трошкова Првог светског рата.

Први светски рат унео је у државне финансије, готово свих зараћених држава, велике поремећаје. Поред трошења редовних државних прихода, државе су залагале народно богатство, чињени су зајмови или су просто штампане новчанице код емисионих банака.

Инфлација новчаница је последична појава Првог светског рата, али је ова појава трајала, па се чак и развила, и после закључених уговора о миру. Инфлаторни начин финансирања рата користиле су све зараћене државе, осим Србије.

Краљевина Србија водила је рат за ослобођење помоћу зајмова, залажући народно богатство. Сваки учињени трошак рата имао је своје покриће у злату, сребру, зајмовима и кредитивима савезника.

О МЕДЕЦИНИ О НАШЕМ ТЕЛУ (ФАНТАСТИЧНЕ БРОЈКЕ)

- Кожа: наша кожа има површину од 18 м² и просечну тежину од 2,5 до 4 кг. сваке године са површине коже отпадне 200 грама изумрлих ћелија. старе ћелије бивају замењене новим после 28 дана како би површина коже била глатка. Тако је до 25 године живота сваког човека. Од тада кожа почиње да стари.

- Длаке: пет милиона длака распоређено је по читавој површини нашег тела. Најгушћа зона је коса на глави. Број длака на глави износи између 100 и 150 хиљада. Свака расте 0,4 милиметра дневно. Коса на глави расте 7 година и ако се не крати може да нарасте 1 метар дужине. Дневно отпадне од 50 до 100 власи. Длака на бради мушкарца је много ређа, има их у просеку 25 хиљада. Када се брада не би бријала, достигла би дужину од 1 метра.

- Знојне жлезде: у нашем организму има 2 милиона знојних жлезда, и то највише на препонама, пазуху, рукама и стопалима које производе литар зноја дневно. На квадратном центиметру длана налази се 600 знојних жлезда, али се тај део тела најмање зноји. Само у стресним случајевима дланови постају влажни.

- Пљувачне жлезде: постоји три пара пљувачних жлезда. оне сваког дана луче литар и по пљувачке, највише се лучи пре јела како би се покренули процеси варења хране. Током ноћи лучење пљувачних жлезда је минимално. На рад пљувачних жлезди утиче и емоционално стање човека – када смо уплашени или под неким стресом, лучење пљувачке готово престаје. узимањем лимуновог сока, сирћета или нечег слатког, лучење пљувачке се изразито повећава.

- Нокти: нокти порасту у просеку 4 центиметра годишње. То је релативно мало, али бела зона у основи нокта има мали капацитет. Да би се један нокат потпуно обновио, потребно је 3 – 6 месеци. Уколико у исхрани недостају витамини, гвожђе или калцијум, нокти су осетљивији и лакше се ломе.

- Чуло мириса: у горњем делу носне шупљине налази се површина величине 2 цм². На њој се налазе мирисне ћелије које могу разликовати 10 хиљада различитих мириса.

- Чуло укуса: површина језика покривена је са 3 хиљаде папила (укусних квржица) које нам помажу да разликујемо укусе. Језик је права карта укуса. у његовом корену налазе се папиле (квржице) за горак укус, на странама језика су папиле за кисели и слани укус, а на врху језика – папиле за слadak укус.

- Трептање: за редовно влажење ока потребно је од 6 – 30 трептаја у једној минути. ти покрети наших очних капака омогућавају да се током читавог дана ствара заштитни филм од суза које производе мале сузне жлезде. Захваљујући влажности, наше се око несметано покреће у очној дупљи.

- Крвоток: када би се саставили сви делови крвотока у човечијем телу (све артерије, вене, капилари) крвоток би био дугачак 100 хиљада км. са овом дужином, сви спојени крвни судови могли би да опашу земљину куглу 2,5 пута.

- Срце: срцу је потребно само 20 секунди да крв врати из крвне мреже. за време мировања срце куца у просеку 72 пута у минути, што чини 4.200 откуцаја у 1 сату. Срчана фреквенција може достићи и брзину од 140 откуцаја у минути да би се у организму у посебно напорним ситуацијама обезбедио максимални проток крви.

- Плућа: осам литара ваздуха даје нашим плућима потребну количину кисеоника. Током мировања удишемо 16 пута по литар ваздуха у минути. Ако ходамо или трчимо, потрошња ваздуха се повећава, па се број и количина удисаја повећавају до 60 литара ваздуха у минути.

- Крајници – лат. тонзиле

Крајници су груписане и јасно ограничене накупине лимфног ткива унутар слузнице горњег дела дисајних путева. постоје два непчана крајника и ждрелни крајник или трећи крајник.

Која је корист од крајника? Крајници имају доста важну улогу у имунолошкој стабилности организма, односно стању отпорности према штетним дејствима изазивача болести. Крајници имају најактивнију улогу у одбрамбеном систему организма у првој и другој години живота (трећи крајник) и у трећој до пете године живота (непчани крајници). Касније се гаси њихова одбрамбена улога.

Која је штетност од болесних крајника? највећа опасност је реуматска грозница, као и пост инфективна реакција организма може да оштети срчане залиске, срчани мишић и зглобове. Симптоми као што су: чујно дисање, промукли говор, дисање на уста, увлачење међуребарних простора, стругање при дисању, указују на јако увећане и запаљене крајнике.

- Бубрези: бубрези дневно филтрирају 200 хиљада литара течности из које се издваја само 2 литра мокраће. Она садржи воду, соли и отпадне продукте метаболизма.

- Јајници: девојчице на рођењу имају око милион јајних ћелија у јајницима, од тога око три четвртине пропада пре пубертета, тако да их за период репродукције остаје око три стотине хиљада. процес пропадања јајних ћелија се убрзава након 35 године живота када се смањује могућност зачећа.

- Семеници: у милиметру семене течности здравих мушараца налази се просечно 120 милиона мушких полних ћелија, иако их има толики број, само један сперматозоид бива искоришћен за стварање плода у сусрету са јајном ћелијом.

- Младежи – лат. невус: мала тамна пеглица на кожи, звана младеж, може да буде објекат наше чежње и најватренијих маштања ако се налази на неком занимљивом месту прелепог женског тела.

Медицински, младеж је ограничена, трајна промена на кожи у виду пеге или издигнућа – бенигне природе. Може бити различите величине, облика, распореда и боје. Боја иде од мрке или црвене, црне, плаве, а може бити без боје. Током живота могу да се појаве нови младежи, постојећи могу да се повуку или повећају. Одлуку да неки младеж (ружан или велики) уклонимо, потребно је консултовати лекара – дерматолога или онколога. У случају да приметимо да стари младеж почиње да се увећава, да мења боју, да нас сврби или дражи, треба се обратити лекару. На младежима могу да израсту длаке (чак прекомерно), да се развију лојнице и хиперкератотичне насlage, обично се јављају на лицу, врату и прсима. Малигни меланом је врло злоћудни тумор који настаје из меланобласта у младежима. Постоје модри младежи, а најчешће су обични пигментирани састоје се од меланоцита, ћелија које производе меланин.

О крварењу (Хеморагија)

- Хеморагија је крварење – истицање крви из крвног суда: капилара, вена, артерија. (спољашње крварење)

спољашно – видљиво крварење:

- Капиларно крварење је када крв истиче из капилара и личи на росу, капилари су најмањи крвни судови.

- Венско крварење – крв истиче из вене и личи на извор, а крв је тамно црвене боје.

- Артеријско крварење – крв истиче из артерије у виду млаза који се повећава синхроно са стезањем срчаног мишића, а крв је светло црвене боје.

- Хематом је унутрашње крварење, а дешава се у унутрашњим органима, шупљинама и ткиву нашег тела, и назива се крвни излив.

Шта је:

- Срчана инсуфицијенција = срчана слабост. она може бити нагла (акутна) или дуготрајна (хронична). огледа се у неспособности срца да врши своје функције, а то је да прими и избацује довољне количине крви. услед тога долази до накупљања вишка течности у организму и стварања отока (едема), најчешће у ногама.

- Инфаркт срца је ограничено и трајно оштећење ћелија срчаног мишића услед локалног престанка притока крви, што је последица запушења артерије која снабдева тај део срца. настаје нагло, праћен болом, слабошћу, презнојавањем, а понекад и повраћањем.

- Опститација је затвор – поремећај избацивања цревног садржаја – немање столице по неколико дана.

- Дијареја – пролив – поремећај – појава честих више или мање течних столица.

- Алергија је такав поремећај у организму да се при уласку стране материје (антигена или алергена) стварају антитела против ње зато што је организам постао преосетљив на тај алерген. Чим алерген уђе у преосетљив организам долази до реакције између њега и антитела. при тој реакцији се стварају штетне материје (химастин, серататин) које изазивају локалне промене као што је копривњача, или долази до опште реакције организма као што је анифилактични шок које су опасне по живот.

- Алергијска бронхијална астма је хронична болест дисајних путева са нападима отежаног дисања, гушења, кашља

са slabим искашљавањем. Ову болест изазивају: полени трава, цвећа, дрвећа, кућна прашина, животињске длаке, перја животиња и др.

- Алергијски ринитис је обољење слuzнице носа, а често и ока. болест се манифестује кијањем, цурењем из носа, црвенилом и сврабон очију.

- Тромбоза је стварање тромба у крвним судовима – зачепљење крвних судова. тромб настаје услед претераног уношења масноће у наш организам, јер се стварају холестерол и друге масне супстанце од којих настаје болест атеросклероза или закречавање крвних судова. да би се избегла напред наведена појава, човек мора да спроводи одређени програм исхране, а то је дијета.

- Паркинсова болест је дегенеративно обољење нервног система непознатог узрока. први знак болести је подрхтавање руку и ногу, а касније и главе. У даљем току развија се укоченост тела и сиромаштво вољних и емотивних покрета. Лице има безизразан изглед маске, говор је монотон, слабо разумљив и успорен. Ход је спор и завршава се стањем непокретности.

- Лајмска болест мултисистематска болест названа „велики имитатор“ јер патолошким процесом може да буде захваћен било који орган и на тај начин може да имитира велики број других болести. Ову болест преносе крпељи својим уједам. У првом стадијуму се испољава локална инфекција и црвенило које се са места убода шири у околину. Уколико се ништа не предузме у почетку болести, долази други стадијум који представља генерализовану инфекцију. У овом стадијуму патолошким процесом могу да буду захваћени разни органи: кожа, централни нервни систем, периферни нерви, зглобови, срце, плућа, јетра и др. Када дође до трећег стадијума, који је већ опасан по живот, најчешће су захваћени нервни систем, срце и зглобови. ова болест се може лечити.

Крпељи су мали инсекти мрке боје, тело им је јајастог облика. Имају усне органе (са рилицом) прилагођене за пробијање коже и сисање крви, живе у пределима са високом травом и жбуњем. после боравка у природи треба пажљиво да прегледамо своје тело.

О ЛЕКОВИМА

- Аналгетици су лекови против болова, уклањају или смањују болну осетљивост. они делују на снижавање телесне температуре, главобољу, зубобољу, болове у мишићима и др.

Постоје благи и јаки аналгетици. благи су: аспирин и парацетамол, а јаки су опијати као што су: кодеин, фенталин, метадон идр. они ублажавају и најјачи бол.

- Диуретик је лек за измокравање, повећава количину излучене мокраће. користи се код слабости срца да би се избацио вишак течности из организма.

- Лаксативи су лекови који проузрокују чишћење (празњење) црева. најпознатији су: магнезијум сулфат или горка со и рицинусово уље.

- Седативи су лекови који изумиру. У већој дози може да проузрокује поспаност. они смањују нервну напетост – раздражљивост. узимају га нервозне особе, психолабилне и оне које су под стресом. највише коришћени седативи су: Бенседин, бромазепан, лорезапам, либријум и др.

- Аспирин (посебно о овом леку) има широк спектар лековитих својстава: уклања или ублажава болове (главобоља, зубобоља, болови у мишићима, реуматизам), снижава телесну температуру, ублажава запаљења, смањује агрегацију – слепљивање, таложeње крвних плочица (тромбоцита) и на тај начин „разрађује“ крв, стимулише дисање и утиче на метаболизам – (прерада хране у нашем организму чиме је омогућен раст, одржавање и нормалан рад целог нашег организма).

Из тих разлога се препоручује свакодневно узимање малих доза аспирина до 100 мг када прети опасност од зачепљења крвних судова. Највећа истраживања показују да аспирин смањује ризик од настанка неких малигних болести (рака црева, плућа и простате). поред тога делује заштитно на ткива и лигаменте који држе десни и зубе, смањује број инфаркта и шлога.

Неки од назива под којима се лек производи: аспирин, ацетисал, андол, мидол, аспро, кор-ас, новандол, ацисал, пх-8, аспедин и др.

МАЊЕ ПОЗНАТО

- Фармакопеја је књига законске важности која садржи збирку прописа за идентификацију и испитивање лекова и монографије о појединим лековима или сировинама за справљање лекова.

- Фармакологија је наука о лековима и средствима за лечење и о њиховом дејству на живи организам.

- Фармакодинамија је грана фармакологије која се бави проучавањем деловања лекова, а посебно механизмима деловања. Једноставно речено фармакодинамија је оно што лек чини организму.

- Фармакокинетика је грана фармакологије која проучава кретање (кинетику) лекова у живом организму од места примене (апликовања) до елиминације. једноставније фармакокинетика је оно што организам чини леку.

- Апотека – фармацеум – је реч грчког порекла и значи, у буквалном смислу, оставити на страну, склонити, сачувати. то је радња или (трговина) лековима.

Апотекарство или фармација обухвата набавку, израду и снабдевање становништва лековима (медикаментима) и другим средствима за здравствену заштиту.

Апотека је кутија или сандуче у којима се држе лекови у кућама, продавницама, установама, возилима и сл.

Апотека је установа у којој се израђују, испитују и врше биохемијске и броматолошке анализе.

Апотекар (фармацеут) је стручно лице које има права да справља лекове по рецептима лекара, такође је и трговац лековима.

НЕКЕ ЛЕКАРСКЕ СПЕЦИЈАЛНОСТИ

- Гастроентеролог је интерниста – специјалиста за болести дигестивног тракта (органи за варење).

- Оториноларинголог је хирург – специјалиста за болести уха, грла и носа.

- Максилофацијални хирург је специјалиста за болести лица и вилица.

- Офталмолог је специјалиста за очне болести.

- Хематолог је интерниста – специјалиста за болести крви и органа који стварају крв.

- Трансфузиолог је интерниста – специјалиста за послове узимања, припреме и давања крви и крвних деривата.

- Онколог је интерниста или хирург – специјалиста за малигна обољења (тумори).

Дабун Баштинара

У обом броју Баштинара објављујемо фотографије које су снимиле серстре Жељка и Блаженка Јовичић и чланови наше редакције.

Мотиви из манастира
Милешева

Из манастира Горњи Драгалевац

Манастир Троноша

Манастир Тавна

Тршић: родна кућа Вука Караџића

Садржај

О ПОИМАЊУ БАШТИНЕ И УДРУЖЕЊУ БАШТИНАР	7
Јасминка Коцијан, Говорио је тихо а чуо се далеко	9
Петар Бокун, О добру	15
Активности Баштинара	
Пројекат огледало које недостаје	17
Баштинар домаћин 15. европске смотре	
српског фолклора дијаспоре	19
Пјевачка група Вијенац на радном одмору	23
Извјештај о раду за 2009. годину	24
План рада за 2010. годину	27
СКУД Крепшић	29
ИЗ НАЦИОНАЛНЕ РИЗНИЦЕ	33
Мр Драгица Панић-Кашански, Развојне могућности	
очувања и заштите нематеријалне баштине у БиХ	35
КАЗИВАЊА И ЗАПИСИ (ГРАЂА)	47
Петар Васић, Требавско село Скиповац данас	49
Др Жељка и др Блаженка Јовичић, Треба увијек бити	
задовољан у животу	51
Петар Васић, Сјећање на Душана Ивановића	54
РАЗГОВОР С ПОВОДОМ	57
Марица Лакић и Петар Васић	
Тешко је бити човјек	59
ПОЕЗИЈА И ПРОЗА	67
Александар Николић	69
Паја Јовановић	74
Саво Д. Теодоровић	77
Јоцо Бумбуловић Бумбул	80
Слађана Вуковић	82
Шандор Петефи	83
ЗАНИМЉИВОСТИ	95
АЛБУМ БАШТИНАРА	107